

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Första Kammaren. N:o 41.

Torsdagen den 4 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne månad.

Anmälades och bordlades

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande och memorial:

n:o 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändrade bestämmelser för skjutsskyldighetens fullgörande i Stockholm; och

n:o 15, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta stats- och lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning; äfvensom bankoutskottets memorial:

n:o 11, angående försäljning af en riksbanken tillhörig fastighet i Luleå; och

n:o 12, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden n:is 7—9 äfvensom statsutskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 11.

Vid föredragning af statsutskottets sistlidne dag bordlagda memorial n:o 99, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk m. m., godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande nästlidne dag bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 100—115, sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 13 äfvensom bevillningsutskottets memorial och betänkanden n:is 19—23.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 2 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 12, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande afvittringen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att på föredragningslistan till nästkommande plenum främst uppföras i dag för första gången bordlagda ärenden, därefter statsutskottets alla utlåtanden, därefter bevillningsutskottets memorial och betänkanden, vidare konstitutionsutskottets utlåtanden och till sist sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Kammaren åtskildes kl. 11,28 f. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 6 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 29 nästlidne månad.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 104, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för statens järnvägstrafik;

n:o 105, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till vissa kanal- och hamnarbeten;

n:o 106, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående personalen vid statens järnvägar;

n:o 107, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt aflidne stationsmästaren Per Mårtenssons änka och minderåriga barn;

n:o 108, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel för fortsatt utveckling af statens telefonväsende i afseende å lokala telefnät med förbindelseledningar;

n:o 109, angående de i 63 § regeringsformen föreskrifna kreditivsummor; samt

n:o 110, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarne gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1905 åt en del tjänstemän och betjänte m. m.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 117, till Konungen, i anledning af väckt motion angående lagbestämmelser i syfte att bereda innehafvare af förlagsinteckning större trygghet mot förlust i de fall, då rörelsen öfverlåtes å annan person eller flyttas från ort till annan.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran sammansatta stats- och lagutskottets den 4 innevarande maj bordlagda utlåtande, n:o 14.

Vid föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 4 i denna månad bordlagda memorial, n:o 15, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta stats- och lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bankoutskottets den 4 innevarande månad bordlagda memorial n:o 11.

Vid föredragning af bankoutskottets den 4 innevarande maj bordlagda memorial n:o 12, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Statsbidrag till pensionering af lärarinnor vid högre skolor för kvinnlig ungdom eller högre samskolor.

I en inom Riksdagens Första Kammare väckt motion (n:o 23) hade herr *Albert Anderson* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att ett årligt bidrag af högst sextio kronor skulle utgå till hvarje vid högre skola för kvinnlig ungdom eller högre samskola anställd lärarinna, som ägde delaktighet vare sig i pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom eller i Svenska lärarinnornas pensionsförening, med villkor att af eller för henne i endera af dessa pensionsanstalter under nästföregående år insatts minst sextio kronor; samt, vid bifall härtill, att det å riksstatsens tionde hufvudtitel uppförda förslagsanslag med rubrik: Bidrag till pensionering af lärarinnor vid högre flick- och samskolor måtte höjas till 40,000 kronor.

Utskottet hade i föreliggande punkt hemställt, att herr *Andersons* förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid punkten hade afgifvits reservation af herr *A. G. L. Billing*, som yrkat, att utskottet måtte tillstyrka bifall till motionen.

Herr *Anderson*, *Albert*: Till en början kan jag icke undertrycka den uppfattningen, att de skäl, statsutskottet anfört för afslag å min motion, hvarken äro många eller bevisande. Statsutskottet säger nämligen att, »då de utaf statsmedel nu utgående bidragen till

pensionering af lärarienor vid högre flick- och samskolor till beloppen *Statsbidrag till pensionering af lärarinnor vid högre skolor för kvinnlig ungdom eller högre samskolor.* bestämts så nyligen som år 1902 beträffande pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom samt år 1903 i fråga om Svenska lärarinnornas pensionsförening, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka en höjning med 100 procent af dessa bidrag redan till nästkommande år.»

Men är icke den allmänna regeln den att, om ett anslag bevisas vara absolut otillräckligt, man bör vidtaga åtgärd för att snarast möjligt afhjälpa missförhållandet? Då läroverksreformen förra riksdagen beslutades, så fattades tillika beslut om anordnande af samskolor, där undervisning skulle bibringas både manlig och kvinnlig ungdom. Kanske att någon föreställer sig, att genom en sådan anordning högre läroanstalter för kvinnlig ungdom bleife mer eller mindre öfverflödiga. Så kan emellertid icke vara förhållandet, då Riksdagen till understöd åt dessa skolor fortfarande anvisar det i riksstaten redan då uppförda anslaget å 347,500 kronor. Riksdagen förbisåg icke heller då, att för kvinnans framtida verksamhet en undervisning bör meddelas, som gör henne skicklig att fullgöra de plikter, som åligga henne inom familjen och samhället.

Nu kan man tycka, att de högre flickskolorna med detta anslag af 347,500 kronor äro så rundligt understödda, att något ytterligare icke skulle behövas. Enligt de bestämmelser, som meddelas i fråga om utdelning af understöd från detta anslag, är det stadgadt, att högsta beloppet till någon skola är 4,500 kronor. Men med anslaget är också för hvarje skola förbunden en förpliktelse att lämna fri undervisning till ett visst antal medellösa lärjungar och nedsätta afgifterna för ett antal medellösa. Såsom exempel vill jag anföra, att en skola, som kommit i åtnjutande af det högsta statsbidraget, 4,500 kronor, har eftergifvit terminsavgifter till ett belopp af 1,750 kronor. Detta är verkligen en betydande afprutning på anslaget. Det är för det allmänna bästa, och därom är ingenting annat än godt att säga, att man bereder medellösa tillfälle att få undervisning.

Beträffande de högre skolorna för kvinnlig ungdom äro lönevillkoren i allmänhet så bestämda, att en lärarinna har lägst 1,100 kronor och högst 1,400 kronor. I Stockholm, där lefnadskostnaderna äro jämförelsevis dyra, är aflöningen lägst 1,200 kronor och högst 1,500 kronor. Om man nu jämför denna aflöning med de löneförmaner, som förra Riksdagen bestämdes för lärarinnorna vid statens samskolor, så finner man, att dessa lärarinnor hafva följande aflöning: En första lärarinna har en begynnelselöna af 1,400 kronor, med ålders-tillägg 1,900 kronor samt dessutom tjänstgöringspenningar 600 kronor. För en ämneslärarinna utgör begynnelselönen 1,000 kronor, hvilken kan höjas till 1,500 kronor, samt dessutom tjänstgöringspenningar 500 kronor. Vid statens samskolor anställda lärarinnor hafva sålunda mycket förmånligare villkor än de, som äro anställda vid de enskilda skolorna. Orsaken hvarför icke vid enskilda skolor anställda lärarinnor kunna få förhöjd aflöning är den, att skolornas ekonomi icke medgifver detta, och jag har exempel på att en föreståndarinna för en flickskola här i hufvudstaden förklarar, att hon icke hade så stor lön som den lägst aflönade lärarinnan.

(Forts.)

Statsbidrag till pensionering af lärarinnor vid högre skolor för kvinnlig ungdom eller högre samskolor.
(Forts.)

Om man nu fortgår på jämförelsen mellan de lärarinnor, som äro anställda vid statens samskolor, och dem, som äro anställda vid enskilda högre läroverk, finner man, att en första ämneslärarinna vid statens samskolor kan få i pension lägst 1,400 kronor, högst 1,900 kronor. Och då Riksdagen beslöt, att hon skulle betala en årlig afgift för sin pensionering, blef denna bestämd till lägst 40 kronor och högst 55 kronor. För en ämneslärarinna med rätt till pension af 1,000 kronor blef afgiften 30 kronor, och för en med 1,500 kronors pensionsrätt afgiften 45 kronor. Nu måste en lärarinna vid en enskild skola betala en årsafgift af 30 kronor, d. v. s. lika mycket som en lärarinna vid en samskola, som har rätt till pension af 1,000 kronor. Men en lärarinna vid enskild skola, hvarför skall hon, oakadt hon betalar lika stor pensionsafgift, endast hafva att påräkna en pension af 400 kronor? Och afgifterna skola betalas under lika lång tid i bägge fallen.

Det är en tvingande nödvändighet, efter min uppfattning, att bereda någon förbättring för lärarinnorna vid de enskilda läroverken. Man måste komma ihåg, att en pension å 400 kronor för dem icke ens utgör existensminimum. Man kan icke heller, med hänsyn till skolornas ekonomiska ställning, ålägga dem att betala högre årsafgifter än 30 kronor för hvarje lärarinna. Att staten här träder emellan och betalar ett bidrag, lika stort stort som både skolan och lärarinnan, kan således icke vara annat än billigt, och det medför ingen väsentligt ökad utgift för statsverket; det gäller endast något öfver 20,000 kronor.

Jag tillåter mig därför, herr grefve och talman, yrka bifall till min motion.

Friherre Palmstierna: Den ärade motionären har dels i motionen, dels i sitt anförande gjort jämförelser mellan ifrågavarande lärarinnor vid de enskilda flickskolorna och såväl folkskolornas lärarinnor som de lärarinnor, som blifva anställda vid de af staten inrättade samskolorna, och han säger, att de enskilda lärarinnorna äro såväl i afseende på löner som pension så mycket sämre ställda än de andra. Men utskottet har haft den uppfattningen, att hvad staten ansett måste finnas, nämligen folkskolor och samskolor, där är det statens skyldighet att afföna lärarne och lärarinnorna, så att de kunna bärga sig, äfvensom att lämna dem en därefter rättad pension.

Hvad däremot de enskilda flickskolorna beträffar, har ju staten icke haft något med deras inrättande att skaffa och staten har icke sagt, att de måste finnas, ehuru staten understöder dem, därför att de kunna vara bra att hafva. Således kan man icke jämföra dessa lärarinnor med de andra, som äro statstjänstemän; utan de äro privata personer, som få understöd af staten. Och hvad nu beträffar samskolorna, så har genom deras inrättande såsom statsanstalter en hel del af de bättre lärarinnorna från de enskilda skolorna kommit in vid dessa och blifvit statstjänstemän och således fått förbättring i afseende på såväl aflöning som pension. Genom dessa samskolor har behofvet af enskilda flickskolor blifvit mindre, men de äro mycket bra att hafva, och därför har staten lämnat och lämnar fortfarande understöd åt dem.

Så har motionären framhållit, att lärare och lärarinnor vid folkskolor icke betala några årsafgifter, men utskottet har i sitt utlåtande

längre fram, sid. 21, just ifrågasatt, att folkskolelärare och folkskole-Statsbidrag till
 lärarinnor skulle hädanefter betala någon årsafgift. pensionering
 af lärarinnor

Härtill kommer, att utredningen är gjord af enskild motionär, och ehuru den naturligtvis är fullkomligt riktig, är det dock icke detsamma som en officiell utredning vid en kungl. proposition. Vidare har Riksdagen, såsom af utskottets yttrande framgår, 1902 för en kassa och 1903 för en annan kassa bestämt vissa höjda bidrag. Och nu ifrågasättes att höja dessa bidrag med 100 %. Det torde vara alldeles enastående, att Riksdagen på enskild motionärs utredning på detta sätt, två år sedan det blifvit bestämdt, med 100 % höjer ett sådant bidrag. skolor för kvinnlig ungdom eller högre samskolor.

(Forts.)

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Billing: Utskottets afslagsyrkande å herr Andersons motion är välvilligt hållet, och jag undrar icke öfver att utskottet icke på enskild motionärs framställning ansett sig kunna förorda bifall till motionen. Utskottet skrifer så, att däri väl kan anses ligga åtminstone ett halft löfte för framtiden. Jag är för min del dock icke nöjd med detta halfva löfte, och detta på den grund, att jag har och alltid haft stort intresse för våra flickskolor och anser, att intet tillfälle bör få gå förbi, utan att man betonar dessa flickskolors både behof och förtjänthet af högre statsbidrag än det, som nu till dem utgår.

Den siste talaren motiverade afslaget med, att han icke ville tillmäta någon betydelse åt en jämförelse mellan de folkskolelärarinnor tillkommande pensionerna och dessa här ifrågavarande lärarinnors. Han uttryckte det så, att åt lärarepersonalen vid de läroverk, staten anser böra finnas, bör staten bereda fullt tillräckliga inkomster och pensioner. Jag vill icke bestrida denna positiva sats, men däremot bestrider jag den negativa konsekvensen däraf, ty det lärer väl vara af staten erkänt, att våra högre flickskolor både behöfva finnas och böra finnas. Och staten har genom att åt dem bereda anslag förklarar, att staten anser dem fylla ett statsbehof. Därtill kan läggas att, om icke de enskilda flickskolorna fyllde detta behof, staten omöjligen kunde undandraga sig att helt sörja för dess tillgodoseende. Hvarje enskild flickskola är således enligt min uppfattning en hjälp och en besparing för staten. Ty ingen här i kammaren lärer tänka sig möjligheten af att, om icke privata flickskolor funnes, staten icke skulle känna sig skyldig att upprätta sådana. Om således våra flickskolor äro både värda det understöd, som här begäres, och äro i behof däraf samt hafva varit detta förut, äro de både mer värda understöd och mer i behof af det efter 1904 års läroverksreform; ty det vet hvar och en, som något satt sig in i denna reform, att den innebär ett mycket allvarligt hot mot våra flickskolor och att den gjort existensen för dessa mycket mer prekär, än den förut var. Lika litet har det väl undgått någon, att efter denna reforms genomförande värdet af flickskolorna ökats, detta på grund däraf, att den undervisning åt flickor, som genom den nya läroverksreformen beredes, är i själfva verket ingenting annat än gossundervisning åt flickor, ett inpressande af flickundervisningen i gossundervisningens uniformerade schema; och det få vi väl erkänna, att det är mycket värdefullt, att flickskolor finnas, som undervisa flickorna såsom flickor och icke såsom pojkar.

Statsbidrag till pensionering af lärarinnor vid högre skolor för kvinnlig ungdom eller högre samskolor.
(Forts.)

Hvad nu särskildt den fråga, som här föreligger, beträffar, kan icke behöfligheten bestridas af att åt dessa lärarinnor beredes bättre pension än nu är fallet. Såsom den förste talaren nämnde, kunna de såsom uttjänta komma upp till en pension af 400 kronor, och det inse herrarne allesammans, att på 400 kronor är icke möjligt för dessa lärarinnor att lefva. Likaså klart är, att deras dåliga aflöning under hela arbetstiden icke gör möjligt för dem att förskaffa sig kapital, hvars räntor kunde öka denna inkomst af 400 kronor. Således, behofvet är alldeles tydligt, och då nu staten förklarar, att en folkskolelärarinna behöfver 750 kronor pension för att kunna lefva, är det icke för mycket begärdt, om man i fråga om pension för dessa andra — utan att tänka på möjligheten af ett belopp af 750 kronor — begär 500 kronor. Därtill kommer nu också att, för att få sina usla 400 kronor, äligges dessa lärarinnor och de ekonomiskt illa situerade privata läroverken att erlægga en årlig afgift af 60 kronor; 30 från läroverket och 30 från lärarinnan själf. 60 kronor betalas sålunda från enskildt håll för pensionsberättigandet, under det att ett statsbidrag lämnas endast med halfva beloppet eller 30 kronor. Nu begäres, att staten skulle lämna lika stort bidrag som de enskilde, och det är det minsta, antager jag, som på något område af vårt statslif i fråga om pensionering begäres, ty en sådan proportion, lika mot lika, finnes mig veterligen icke på något annat område. Det synes mig därför vara klart, att den allra största billighet kräfver bifall till motionen, och äfven om statsutskottets hemställan är afstyrkande, anser jag mig böra yrka bifall till samma motion.

Grefve Klingspor: Jag medgifver gärna, att det kan vara billigt att bereda dessa lärarinnor vid de enskilda läroverken bättre pension än de nu äga, men jag ber att få fästa herrarnes uppmärksamhet på att denna fråga har varit före ett par gånger förut för icke lång tid tillbaka. Det var 1896, som Riksdagen beslöt att bidraga med 10 kronor årligen för hvarje lärarinna, och sedan ökades detta 1902 till 30 kronor. Nu begär motionären, att detta bidrag skall ytterligare ökas, och icke endast ökas på vanligt sätt utan rent af fördubblas. Och det kan ju möjligen hafva sitt berättigande, men att göra en så stor förändring kort — icke mer än tre år — efter det man beslutat i saken, torde icke vara fullt lämpligt.

I allmänhet böra ju frågor utredas, och den utredning, som Kungl. Maj:t lämnar, anses ju vara den bästa och är också otvifvelaktigt den bästa. Är det då icke bättre att låta Kungl. Maj:t utreda frågan och komma fram till Riksdagen igen? Jag är viss, att Kungl. Maj:t gärna gör det, ifall Kungl. Maj:t anser frågan värd dess beaktande. Det är just bristande utredning, eller att man önskar utredning från Kungl. Maj:t, som brukar af den föregående talaren framhållas såsom skäl för afslag på framställningar, som göras af enskilda motionärer, och jag tror, att detta skäl äfven nu kan hafva sitt berättigande, och därför yrkar jag bifall till statsutskottets förslag.

Herr Boström, Filip: Ehuru här icke finnes stor utsikt för att herr Andersons i ämnet väckta motion kan komma att i år af Riks-

dagen bifallas, må det tillåtas mig, som icke saknar kännedom om deStatsbidrag till
förhållanden, under hvilka de enskilda flickskolorna arbeta, att fästa pensionering
kamrnarens uppmärksamhet på de små löner dessa lärarinnor i all- af lärarinnor
mänhet hafva. Genom den förändring, som för några år sedan vidtogs vid högre
med afseende å höjning af statsanslaget till dessa läroverk, måste dessa kvinnlig ung-
nu anstränga sig till det yttersta för att nå upp till löner, som äro erforderliga för att kunna komma i åtnjutande af de statsbidrag, som äro högre sam-
till dem anslagna. Detta oakadt är de ordinarie lärarinnornas lön skolor.
begränsad till 1,200 kronor. (Forts.)

Man vet också, att alla dessa flickskolor årligen bidraga med hälften af den pensionsafgift, som måste af deras lärarinnor utbetalas för erhållande af en så liten pension som 400 kronor. Då man nu vet mycket väl, att dessa läroverks ekonomi är af den dåliga beskafheten, att ökande af deras bidrag är otänkbart; då, såsom jag också känner, de arbeta under högst torftiga villkor och då de i allmänhet fylla ett statsändamål, så läser det icke kunna bestridas, synes det mig, att många skäl tala för bifall till motionen. Jag respekterar naturligtvis statsutskottets för afslag å motionen anförda grund, att den kommer från enskild motionär. Men anledningen, hvarför man vill se en sådan framställning komma från Kungl. Maj:t, är den, att man ju fordrar, att en sådan proposition bör vara åtföljd af utredning utaf de till ämnet hörande frågorna. Här tarfvas emellertid, enligt min mening, icke vidare utredning. Saken är så enkel. Det är fråga om att hjälpa dessa människor upp till en pension, som något så när kan fylla deras behof på ålderdomen, och vid sådant förhållande anser jag för min del det icke vara erforderligt att begära ytterligare utredning i frågan.

Ehuru jag icke har stor förhoppning, att Riksdagen kommer att bevilja detta anslag i år, må det således tillåtas mig i alla fall att förena mig i det af herr Billing gjorda yrkandet.

Friherre Palmstierna: Då många talare yrkat bifall till motionen, må det tillåtas mig att ännu ett ögonblick upptaga herrarnes tid.

Utskottet har icke velat förneka, att det icke kan vara bra och nyttigt, kanske också nödvändigt för dessa lärarinnor att få större pension än 400 kronor, men utskottet har velat göra skillnad för de läroverk, som staten själf inrättat, och dem, hvilka staten blott erkänt vara nyttiga. Det var nyss fråga om den negativa konsekvensen af detta, men man kan enligt min uppfattning icke säga, att det är det-samma, om staten erkänner behovet af en skola eller om staten själf inrättar en dylik. Hvad utskottet håller på är, att dylika pensionsförändringar böra öfvervägas noga, hvarjämte förslag därom böra komma från Kungl. Maj:t med officiell utredning. Naturligtvis är det mycket lätt att säga: utredningen är klar; det är för litet med en pension å 400 kronor, och för att den må kunna höjas till 500 kronor, bör staten betala dubbelt mot hvad nu är förhållandet. Detta, kan man säga, är en ganska enkel utredning, men det gifves en mängd andra saker, som äfven behöfva tagas i betraktande. Att dessa lärarinnor hafva små löner och att flickskolorna hafva dålig ekonomi är en känd sak, men icke kan man säga, att detta är statens fel, i fall man icke, såsom en aktad talare här gjorde, vill påstå, att staten

Statsbidrag till pensionering af lärarinnor vid högre skolor för kvinnlig ungdom eller högre samskolor.
(Forts.)

gifvit ett allvarligt hugg mot dessa skolor genom inrättande af samskolor. Annars hade man tänkt sig, att genom deras inrättande samt anställande vid dem af lärarinnor, aflönade af staten, man hade hjälpt fram flickundervisningen. Att så är förhållandet, må väl kunna erkännas, ifall man icke, såsom den ärade talaren gjorde, vill göra ett allvarligt hugg emot hela läroverksreformen, något som kanske egentligen icke hör till denna pensionsfråga.

Jag anhåller fortfarande om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förre propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 5 af sitt utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 69.

Punkterna 6—17.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—25.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

*Pension för
lärarinnan
Emilia Aurora
Loenbom.*

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under tionde hufvudtiteln, punkten 15, föreslagit, att lärarinnan vid statens normalskola för flickor *Emilia Aurora Loenbom* måtte från och med månaden näst efter den, i hvilken hon blefve entledigad från sin befattning såsom lärarinna vid omförmälda läroverk, under sin återstående lifstid uppbära pension till belopp af 2,250 kronor årligen.

Utskottet hade af anförda skäl hemställt, »att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning må af Riksdagen på det sätt bifallas, att lärarinnan vid statens normalskola för flickor *Emilia Aurora Loenbom* må från och med månaden näst efter den, i hvilken hon varder entledigad från sin befattning såsom lärarinna vid omförmälda läroverk, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 1,650 kronor årligen».

Herr Tamm, Hugo: Det enkla sakförhållande, som här föreligger, är att det är en lärarinna, som under den ovanligt långa tiden af 41 år tjänstgjort vid högre lärarinneseminariet, tjänstgjort där oafbrutet samt innehåft, såsom det framgår af handlingarna, klassföreståndarinnubefattningen. Det har icke varit tillfälle för henne att där få ordinarie befattning, då alla dessa förut varit besatta, men hon har skött tjänstgöringen fullständigt lika med de ordinarie lärarinnorna under alla dessa år för en betydligt mindre aflöning än hon skulle haft, därest det för henne funnits plats såsom ordinarie lärarinna. Med andra ord: staten har fått begagna hennes arbete och hennes tjänst för ett mycket billigare pris och en ringare penning än den, som staten fått betala åt någon af de andra föreståndarinnorna. Om nu också detta ej kunnat hjälpas under hennes långa tjänstetid, måste det, då hon nu nedlagts på sjukbädden, kännas för henne ännu mera svårt, därest hon i följd af nämnda ogynnsamma omständighet skulle få vidkännas, att hennes pension i följd däraf äfven blefve reducerad. Utskottet har visserligen vidgått, att henne bör tillerkännas pension, men när det blifvit fråga om beloppet, har utskottet ställt sig på den ståndpunkten, att två tredjedelar af den uppburna lönen kunde vara tillräckligt.

Den är länge sedan förbi den tiden, som nog herr talmannen minnar sig, då det hörde till ordningen vid afgörandet af dessa frågor under tionde hufvudtiteln att, då grefve Arvid Posse skötte klubban på första utgiftsafdelningen, han helt summariskt gjorde följande framställningar: »bifallas samtliga Kungl. Maj:ts käringar?» »Ja», pang! »Afslås alla enskilda käringar?» »Ja», pang! Och därmed var hela hufvudtiteln behandlad. Utskottet har kommit in på en helt annan bog, ej endast i det afseendet, att skillnaden mellan Kungl. Maj:ts käringar och enskilda käringar utplånats, utan när fråga blir efter hvilken grund pensionerna skola lämnas, gör utskottet än så än så och ibland annorlunda, ibland räknar utskottet på ett sätt, ibland på ett annat och ibland på ett tredje sätt. Detta kan inom privatlifvet hafva ett visst berättigande, där man kan bestämma pensionen efter den

Pension för lärarinnan Emilia Aurora Loenbom. personliga kännedom man äger om den, som skall åtnjuta pensionen, men staten måste rätta sig efter vissa belopp, hvilka så att säga markera hvad personen i fråga kan vara värd.

(Forts.)

Nu har jag visserligen i min reservation ställt mig på Kungl. Maj:ts förslag, som ju i allmänhet är en säker grund, men jag skall dock bedja att få ändra detta. Jag kan icke godkänna två tredjedelar. Jag skulle kunna taga 80 procent af det uppburna arfvodet, då man kommer till 2,000 kronor, men nu har sistlidna Riksdag fastställt en annan grund, som torde åtminstone i detta fall böra vinna tillämpning, den nämligen, att för den lärarinna, som uppbär i lön 2,500 kronor, skola 600 kronor beräknas som tjänstgöringspenningar och 1,900 kronor beräknas såsom lön och alltså för pensioneringen grundläggande. Jag vill nu till kammaren ställa en vördsam anhållan, att kammaren ville utöfver det af utskottet föreslagna belopp och i likhet med hvad som gäller i afseende å samskolelärarinnor bevilja fröken Loenbom utöfver utskottets förslag 250 kronor, d. v. s. inalles 1,900 kronor. Man kan ju göra den anmärkning, att denna lärarinna varit extra, men å andra sidan kan man också lägga till hennes fördel i vågskålen den långa tid hon tjänstgjort samt det oafbrutna arbete hon under 41 år ägnat åt skolan och slutligen det förhållande, att man bör väl ändå, när hon, som herrarne nu finna, träffats af en så svår sjukdom som bröstkräfta, för hvilken hon redan en gång undergått operation, söka bereda henne möjlighet att åtminstone under denna svåra sjukdom icke behöfva ligga någon till last, utan att hon åtminstone på sitt sjukläger må kunna känna sig i någon mån lugn genom att få uppbära en pension, som i allt fall ändå icke uppgår på långt när till det belopp, hon skulle fått åtnjuta, därest hon varit ordinarie lärarinna. På dessa skäl anhåller jag, att framställningen måtte sålunda ändras, att fröken Loenbom må från och med o. s. v. uppbära pension till belopp af 1,900 kronor årligen.

Friherre Palmstierna: Det förefinnes en stor svårighet i afseende å pensionering af dessa enskilda personer, hvilka icke varit i statens tjänst och där man således saknar bestämda regler för pensioneringen, och föga angenämt är det att stå och tala emot en högre pension till en person, om hvilken man är öfvertygad att hon så väl behöfver den. Men utskottet har ju icke rättighet att öfva barnhärtighet, utan måste framför allt hålla sig till hvad rättvisan och statens plikt bjuda. Det kan vara mycket riktigt hvad den siste ärade talaren sade, att ibland gör utskottet si och ibland så, men denna gången är det ej fråga om 80 eller 75 eller 66 procent, utan här föreslås nu 1,900 kronor. Där ser man, hur svårt det är att framkomma med något bestämdt förslag. Man beklagar att personen i fråga icke varit ordinarie lärarinna, och man tycker synd om henne, att hon i följd däraf fått åtnjuta en mindre lön och nu jämväl skulle få en mindre pension, och man förmenar att häruti skulle ligga någon orättvisa. Men, mina herrar, efter vanlig uppfattning är det icke så, ty det måste finnas ett visst antal lärarinnor på ordinarie stat, detta anses absolut nödvändigt; finnes det penningar, engagerar man extra lärarinnor, men dessa kunna naturligtvis icke i afseende å lön och

pension blifva fullt likställda med de ordinarie lärarne och lärarinnorna, en sak, som dock statsutskottet icke kan hjälpa. Således måste fröken Loenbom behandlas såsom extra ordinarie lärarinna, hvilket ingen bör finna hårdt eller orättvist. Då var frågan, hvarifrån man skulle gå ut. Hon har haft 2,500 kronor i arfvode och direktionen föreslog, att man skulle beräkna 10 procent, d. v. s. 250 kronor som tjänstgöringspenningar i stället för det lönetillägg på 250 kronor, som de andra hade, men det vore ju en grund, som strede mot andan i den senast fastställda regleringen, eller en tredjedel tjänstgöringspenningar och lönen i pension. Jag tror att utskottet härigenom gjort henne full rättvisa.

*Pension för
lärarinnan
Emilia Aurora
Loenbom.
(Forts.)*

Om man sedan vill i detta fall göra en jämförelse med andra extra ordinarie lärarinnor, så finna vi, att t. ex. fröken May uppburit 400 kronor, fröken Plank 900 kronor samt fröknarna Caselli och Söderström hvardera 1,000 kronor, och högre belopp hafva vi icke antecknat, åtminstone i fråga om extra ordinarie lärarinnor, undantagandes en, som varit föreståndarinna. Sålunda tror jag, att utskottet gått så långt som det varit möjligt för att tillförsäkra den ifrågavarande lärarinnan en så hög pension, som man ansett vara rimlig, på grund hvaraf jag tillåter mig hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Husberg: Jag ber för min del att få hemställa om bifall till det af herr Tamm under diskussionen framställda förslag, och fattade jag den föregående talaren rätt, skulle väl en sådan utgång af detta ärende icke vara vare sig honom eller statsutskottet så synnerligen emot. Det är ju, på sätt båda de föregående talarne betonat, icke så lätt att för afgörandet af sådana frågor som denna få fatt uti en säker och alltid tillämplig grund. Det kan ju måhända anmärkas, att det förslag Kungl. Maj:t framställt i afseende å denna pension, var något drygt, då Kungl. Maj:t ej afdragit mera än 250 kronor på den lön, som den ifrågavarande personen under sin tjänstgöringstid åtnjutit. Men alldeles godtycklig har dock denna beräkningsgrund ej varit, därför att efter den reglering, som förut varit gällande, har tillfälligt lönetillägg ansetts såsom tjänstgöringspenningar och behandlats såsom sådana.

Nu kan ju sägas, att herr Tamm föreslagit en lämplig medelväg mellan den af Kungl. Maj:t föreslagna grunden och den af utskottet förordade, då han jämför denna lärarinnas ställning med den, som efter nu gällande lönestat skulle komma att intagas af lärarinnor i med hennes jämförlig ställning, och efter den utgångspunkten kommer till de föreslagna 1,900 kronorna. Då dessutom omständigheterna i detta mål äro synnerligen behjärtansvärda och då det måste anses hafva varit en högst ogynnsam omständighet för denna lärarinna att hon, trots 40 års oafbruten tjänstgöring, icke kunnat på sin ålderdom blifva berättigad att få den pension, som, om befodringsförhållandena varit gynnsamma, skulle tillkommit henne, hemställer jag, att kammaren behagade besluta denna lilla förhöjning af 250 kronor, hvarom statsutskottets ärade ordförande nyss här gjort framställning.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr tal-
mannen, att beträffande föreliggande punkt yrkats, dels att hvad ut-

skottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Tamm, Hugo*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att pensionsbeloppet bestämdes till 1,900 kronor årligen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Tamms yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 27—33.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.

Fyllnads-
pension för
tecknings-
läraren J. F. C.
Burman.

Kungl. Maj:t hade under punkten 23 af förevarande hufvudtitel föreslagit Riksdagen medgifva, »att teckningsläraren vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm *Johan Fredrik Constantin Burman* må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked från teckningslärarebefattningen varder honom beviljad, utom det pensionsbelopp, hvartill han i egenskap af teckningslärare författningsenligt kan finnas berättigad, under sin återstående lifstid uppbära fyllnads-pension till belopp af 752 kronor 12 öre årligen».

Utskottet hade på andragna grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Herr Gilljam: Här är en punkt, där jag anser mig skyldig och tillika känner mig ganska villig att uppträda för att om möjligt söka få fram ett något bättre resultat än det, hvartill utskottet i denna fråga kommit. Det skulle hafva varit synnerligen både önskligt och behöfligt, att utskottet närmare motiverat sitt enda skäl för sin hemställan, nämligen att några särskilda omständigheter icke i detta fall föreligga, på grund af hvilka man borde föranledas bifalla Kungl. Maj:ts framställning om en pension på 3,000 kronor åt teckningsläraren Burman, utan borde man stanna vid det författningsenliga beloppet af 2,247 kronor 88 öre. Jag säger, att det skulle varit väl behöfligt och mycket önskligt, om vi fått en närmare motivering för utskottets ifrågavarande påstående. Ty faktiskt är detta utskottets påstående stridande emot hvad alla de myndigheter, som i detta ärende uttalat sig, haft att anföra. Samtliga hafva sagt, att här föreligga alldeles särskilda omständigheter. Så säger läroverkets eforalstyrelse, d. v. s. direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, att »vid bestämmandet af Burmans pension särskilda omständigheter syntes kunna ifråkomma att tagas i betraktande» etc. och hemställer därför, att en fyllnads-pension till honom borde utgå med alternativt 752 kronor 12 öre eller 502 kronor 12 öre, hvarigenom hans pension skulle komma att höjas med 750 eller 500 kronor för att räkna med jämna siffror. Statskontoret, som också har yttrat sig i ärendet, har äfvenledes i full öfverensstämmelse med nyssnämnda direktion andragit, att här föreligga särskilda omständigheter, och har därför föreslagit en fyllnads-pension

af alternativt samma belopp som de af direktionen föreslagna. Slutligen har Kungl. Maj:t föreslagit ett belopp af 752 kronor 12 öre, hvarigenom pensionen skulle höjas till 3,000 kronor, med förklaring, att den pensionsfråga, som sålunda föreligger, »synes mig», såsom departementschefen yttrar, »vara af alldeles säregen beskaffenhet». Ja, så synes den verkligen också mig vara, och jag skall nu tillåta mig anföra de skäl, hvilka föranleda detta mitt omdöme.

Då det för erhållande af pension i regeln är föreskrifven en tjänstetid af 35 år, har den nu ifrågavarande personen att räkna en tjänstetid uti statens tjänst af mera än 50 år. Mina herrar, det spelar icke liten roll, om man tjänat staten i 35 år eller 51 år, såsom här är förhållandet. Det är en tillökning af nära 50 %, och man kan väl förstå, att det är de nytillkomma 15 åren utöfver de 35 åren, som särskildt sätta en persons energi och arbetsintresse på prof. Jag påstår således, att det är ett mycket ovanligt fall, att en person vid pensionstillträdande har att räkna sig till godo mera än 50 års statstjänst. Likaså anses 65 år vara den ålder, vid hvilken man är berättigad komma i åtnjutande af pension. Den nu ifrågavarande personen går uti sitt 75:te år. De 10 åren mellan 65 och 75 år representera en betydelsefull tid med hänsyn till pensioneringen, och staten lär kunna utan fara betala en något frikostigare pension, då den icke behöfver börja med pensioneringen förrän 10 år efter den vanliga åldersgränsen. Efter naturens ordning måste det väl anses vara en jämförelsevis kort tid, under hvilken statens hjälp här kommer att tagas i anspråk. Jag tager mig friheten påstå, att dessa båda omständigheter äro så alldeles säregna, som de gärna kunna tänkas franträda i fråga om en pensionering sådan som den förevarande. Jag vågar därjämte påstå, att teckningsläraren Burman har inlagt ett mycket intensivt arbete uti sin läraretjänstgöring. Han har själf haft en hög uppfattning af sitt ämnes betydelse och värde samt sökt göra denna uppfattning gällande hos sina medlärare inom teckningslärarekåren. Jag vill visserligen icke säga, att han har varit den banbrytare, som fört fram teckningsundervisningen från den ståndpunkt, där den befann sig, då han började, och dit, hvarest den nu befinner sig, men visserligen har han inlagt ett outtröttligt arbete för att främja undervisningen i teckning. Det måste därför synas ganska hårdt, att han skall få nöja sig med en pension af ungefärligen 2,250 kronor, då efter nu inträdande förhållanden en teckningslärare med mindre arbete, än hvad herr Burman har haft under de sista tio åren, redan vid uppnådda 65 lefnads- och 35 tjänstår får en pension af 2,750 kronor. Jag hemställer, mina herrar, om det är att skipa rättvisa och billighet.

Man frågar, huru kommer det sig då, att Burman får så mycket lägre pension än han skulle få efter den nu blifvande ordningen? Svaret blir det, att han varit lägre aflönad än hvad de blifva, som hädanefter komma att tjänstgöra såsom teckningslärare. Men icke bör väl den omständigheten, att han fått lägre aflöning än den, som hädanefter kommer att utgå, innebära något absolut hinder för att Riksdagen af billighetsskäl här gör någon jämkning. Det förekommer väl ej nu första gången, att vid ett öfvergångsstadium en enskild person får sitta litet hårdt emellan, men det skulle då ej heller blifva första

Fyllnads-
pension för
tecknings-
läraren J. F. C.
Burman.
(Forts.)

Fyllnads-
pension för
tecknings-
läraren J. F. C.
Burman.
(Forts.)

gången som Riksdagen trädt emellan för att jämna ut hvad som kan befinnas hårdt och obilligt mot den enskilde. Vi hafva särskildt under denna hufvudtitel att uppvisa flera sådana fall. Jag vill t. ex. fästa uppmärksamheten på att sedan folkskolelärares pensionsinrättning kommit till stånd år 1867, anslag Riksdagen efter någon tid ett belopp af 10,000 kronor (jag tror att beloppet nu utgår med 6,650 kronor) till sådana äldre folkskolelärare, hvilka tagit afsked före nämnda år. År 1902 upprättades en ålderdomsunderstödsanstalt för småskolelärare m. fl. Sedermera har Riksdagen beviljat ett anslag af jag tror för närvarande 18,000 kronor för att understödja sådana småskolelärare och lärarinnor, som icke kunnat blifva delaktiga af ålderdomsunderstöd uti den nyinrättade anstalten, många andra liknande fall att förtiga.

Jag anser mig därför först och främst böra betyga Kungl. Maj:ts min tacksamhet för den välvilja Kungl. Maj:ts visat mot Burman, och jag skulle gärna önska att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Men då frågan från utskottet föreligger så särdeles ogynnsamt, och jag vet att äfven en mindre fyllnadspension skulle vara för Burman både väl behöflig och mycket kärkommen, vill jag för min del hemställa om bifall till en fyllnadspension af 502 kronor 12 öre, hvarigenom hela pensionen skulle komma att blifva densamma, som han skulle varit berättigad uppbara, om han fått beräkna den efter de nyinförda bestämmelserna.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra hemställer jag, att Riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts framställning med ändring blott af siffran 752 kronor 12 öre till 502 kronor 12 öre.

Friberre Palmstierna: Det har af den siste högt ärade talaren frambållits, likasom det på olika ställen förekommer i den kungl. propositionen, att här föreligga alldeles *särskilda omständigheter*, och det är någonting, som går igenom här hela vägen, alldeles särskilda omständigheter, omständigheter af säregen beskaffenhet o. s. v. Utskottet har icke funnit några sådana särskilda omständigheter, som talat för höjning af den pension, hvartill personen i fråga är berättigad. Men om man går närmare igenom saken och *söker* efter särskilda omständigheter, kan man naturligtvis äfven finna sådana. Det är en särskild omständighet därutinnan, att den ifrågavarande teckningsläraren själf börjat begära denna högre pension. Eljest är det vanligen en direktion eller den myndighet, hvarunder personen lyder, hvilken anmäler att skäl förefinnas för ifrågasättande af en högre pensionering. Men här har personen själf gått in till Kungl. Maj:ts med en dylik begäran. En annan säregen omständighet, som framställts såsom speciellt meriterande, skulle vara hans oförtröttade sträfvan för teckningslärares bättre ställning, d. v. s. att de skulle få högre löner. Att teckningslärares därför äro honom tacksamma, är ju ganska naturligt, men att detta skulle vara en särskild anledning för Riksdagen att höja hans pension har man icke kunnat finna.

Hvad statskontoret beträffar, har det icke ställt sig på samma ståndpunkt som direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk. Det har alternativt förordat 750 eller 502 kronor, men man kan se, att de

tänkt mera på de 502 kronorna. Det är också den siffra, som den siste ärade talaren kommit till.

Det har framhållits som en särskild omständighet, att Burman är 74 år gammal, och att staten således icke skulle hafva så lång tid att pensionera honom. Det är mycket riktigt, men man kan säga också, att det är en fördel för denne person, att han kunnat få fortfara med sin tjänstgöring till 74 års ålder, en fördel, som åtskilliga tjänstemän gärna skulle vilja hafva. Och att han skulle sitta hårdt emellan, därför att de nuvarande teckningslärarne hädanefter komma att få en högre pension, vill jag icke gå in på. Ty förhållandet är, att, om denne teckningslärare tagit afsked i fjol, han icke haft rättighet till någon pension. Öfningslärarne hade nämligen förr icke rättighet till någon pension, men Kungl. Maj:t gick merendels in till Riksdagen med begäran om sådan, som då vanligen sattes lika med lönen. Så har en fått 600 kronor, en annan 1,000 kronor. Denne teckningslärare hade efter all sannolikhet fått 1,500 kronor, om han afgått i fjol. Och man kan väl icke säga, att han sitter hårdt emellan, då han nu har rättighet till en pension af 2,247 kronor 88 öre. Statskontoret säger, att, om han i tio år fått uppbära den högre aflöning, som Riksdagen nu beviljat teckningslärarne, han skulle varit berättigad till 2,750 kronor, och så föreslår Kungl. Maj:t honom till 3,000 kronor. Man kan ju icke säga annat, än att han bekommer sin fulla rätt med den pension han författningsenligt får, och att det varit en mycket stor fördel för honom, att han kunnat tjänstgöra så länge, att han fick vara med år 1905. Annars hade han icke fått på långt när samma belopp som nu.

Den energi han utvecklat är en särskild sak, som ej kan hafva något direkt inflytande på pensionen, hvarför jag, herr grefve och talmän, måste hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Sävve: Jag ber att få göra en invändning mot ett yttrande, som den siste högt ärade talaren hade, det, att teckningslärarne icke varit berättigade till någon pension före sista löneregleringen. Jag tror icke, att det är i öfverensstämmelse med verkliga förhållandet. Om man genomläser 1858 års riksdagsskrivelse om löneregleringen för ämneslärarne och för öfningslärarne vid läroverken, framgår uppenbart, att teckningslärarne då blefvo berättigade till pension, fastän den för dem ogynnsamma praxis sedan utvecklade sig under 1860- och 1870-talen, att Kungl. Maj:t gick in till Riksdagen med framställning om pension i hvarje särskildt fall. Detta i förbigående.

Jag har tillåtit mig begära ordet för att vädja till kammarens känsla för billighet och rättvisa med hänsyn till den man, hvilkens pension nu här skall bestämmas. Man måste erkänna, att teckningslärarne hittills, vid de föregående löneregleringarna, blifvit ganska styfmoderligt behandlade. Och det är egendomligt, att så varit fallet. Ty i själfva verket har teckningsundervisningen samma uppfostrande betydelse som undervisningen i andra ämnen, och i vår tid, då man söker göra så mycket, för att undervisningen vid läroverken skall särskildt befordra den reala bildningen, för att de skola få en god grund, som skola genomgå högre tekniska fackskolor, synes det mig vara af

*Fyllnads-
pension för
tecknings-
läraren J. F. C.
Burman.
(Forts.)*

Fyllnads-
pension för
tecknings-
läraren J. F. C.
Burman.
(Forts.)

särskildt intresse, att man ej bereder de lärare, som hafva att bestrida undervisningen i teckning, en svag ekonomisk ställning. Nu är det sant, att förra årets lönereglering, som så väsentligt höjde lärarnes löner och pensioner, äfven sökte tillgodose teckningslärarne, men den tillgodosåg dem icke i samma grad som de andra lärarne, och särskildt blefvo teckningslärarne ogynnsamt ställda med hänsyn till sina pensionsförhållanden. Jag ber att få fästa uppmärksamheten därpå, att, när pensionen för en läroverksadjunkt är bestämd till 3,400 kronor, uppgår, såsom af handlingarna här inbämtas, den pension, som herr Burman rätteligen nu skulle få, icke till mer än något öfver 2,200 kronor. Hvarför har det blifvit så ogynnsamt för honom? Jo, när det för adjunkter och lektorer bestämdes, att deras pensioner skulle utgå med $\frac{2}{3}$ af deras lön vid afskedstagandet — alltså efter den sista löneregleringen, som så väsentligt höjt deras löner —, bestämdes för teckningslärarne, att de få räkna sig till godo $\frac{2}{3}$ af medeltalet af de löneförmåner de haft under de sist förflutna tio åren, d. v. s. för herr Burman för de sista tio åren, under hvilka han icke haft att åtnjuta den högre aföning, som Riksdagen nu senast bestämt. Här föreligger ju tydligen en obillighet. Nu kan man säga, att hans pensionsförhållanden skulle blifva förbättrade i framtiden. Ja, om han vore 54 år i stället för 74 och finge tjänstgöra i tio år till, då skulle han vara berättigad till pension vid afskedstagandet med 2,750 kronor eller det belopp, som herr Gilljam nyss för honom påyrkat.

Mina herrar, jag har under rätt många år — det är mer än ett tolfatal år — haft äran att vara rektor vid ett af våra större högre allmänna läroverk. Jag har under den tiden haft skyldighet att följa undervisningen äfven på teckningsområdet, och jag får säga, att jag sökt, så godt jag förstått, följa den pedagogiska diskussionen om ärenden, som rört teckningsundervisningen. Därunder har jag ideligen mött Conny Burmans namn. Jämt deltog han i behandlingen af dithörande frågor. Han bragte till stånd teckningsläraresällskapet och var i många år dess ordförande. Mer än någon annan bland sina kolleger har han i sin krafts dagar verkat för teckningsundervisningens höjande. Jag erkänner, att han i senare tider kanske mer än någon annan äfven verkat för att teckningslärarne skulle komma i förmånligare ekonomisk ställning och i bättre pensionsrätt, men det har icke varit något fel. Den tjänsteman, som nått en så hög tjänsteålder som han, som efter vanliga förhållanden icke kan hafva så lång arbetstid kvar att draga på, har naturligen rätt att sträfva efter en sådan ställning, att han icke efter öfver 50 års arbete i statens tjänst skall behöfva tillbringa sina sista lefnadsår under tunga, tryckande ekonomiska bekymmer.

Jag tillåter mig att yrka bifall till herr Gilljams yrkande.

Herr statsrådet Husberg: Med afseende å hvad baron Palmstierna nyss här anförde skall jag be att allenast i förbigående få säga, att den omständigheten, att framställningen i denna sak icke blifvit gjord af direktionen, utan af den ifrågavarande teckningsläraren, naturligtvis icke bör kunna väga någonting mot hans intressen. Man kan ju icke veta, af hvilken anledning det ansågs lämpligast, att icke direktionen, utan han var den, som väckte denna pensionsfråga. Den var något

ovanlig så till vida, som det var fråga om en fyllnadspension utöfver hvad en tjänsteman efter lagliga regler skulle hafva, och kanske af denna anledning direktionen icke ansågs vara den, som borde taga initiativ i saken.

*Fyllnads-
pension för
tecknings-
läraren J. F. C.
Burman.*

(Forts.)

Baron Palmstierna anförde också, att man såsom en särskild omständighet till förmån för Burman äberopat, att han varit synnerligen nitiskt verksam för höjande af teckningslärarnes ekonomiska ställning, men att det väl icke vore en omständighet, som kunde så alldeles särskildt räknas honom till fördel, då det ju därvidlag gällde deras intresse och icke det allmännas. Det är ju sant, att hans arbete för att bereda dem en bättre ställning blifvit omtaladt och nämndt, men vid den omständigheten har man väl ej lagt en så stor vikt för att motivera högre pension, utan hans energiska arbete på sikt område har väl särskildt äsyftat höjande af teckningsundervisningen. Det erkännes allmänt, att han verkat med allra största kraft och ihärdighet i den riktningen, och det är naturligtvis en omständighet, som bör lända honom till godo i detta fall.

Det är naturligtvis alldeles riktigt, som baron Palmstierna sade, att, när Burman får den pension, som efter författningarna tillkommer honom, man icke må påstå, att någon obillighet föreligger. Ja, man kan ju säga så, men öfvergången från ett aflönings- och pensionsystem till ett annat kan dock vara sådan, att enstaka fall därvid framstå sasom i någon mån bekajade med obillighet. Det är det, som af herr Gilljam och den siste talaren blifvit, som jag anser, med styrka framhållet.

Jag skall dessutom be att få påpeka, att här verkligen finnas alldeles särskilda omständigheter, som kunna påkalla, att Riksdagen gifver åt Burman en något högre pension, än som tillkommer honom som teckningslärare. Här har talats om, att han har en öfver 50-årig tjänstetid, men detta är icke uteslutande i teckningslärarebefattningen. Teckningslärare har han varit i 40 år, men därförut har han tillhört den civila förvaltningen i hufvudstadens ämbetsverk. Han har varit i kammarkollegium, han har varit tjänsteman i generaltullstyrelsen och tjänsteman i riksbanken, och efter hvad handlingarna upplysa har han på 1850-talet — det är så länge sedan, att det nästan blifvit glömdt — i riksbanken bestridt ordinarie tjänst i 5½ år. Därtill har han under, jag tror, 21 riksdagar varit kanslist hos Riksdagen. Således ligger bakom honom en mångsidig verksamhet, och det kan sättas i fråga, om icke detta, plus den alldeles ovanligt långa tjänstetiden som teckningslärare, kan motivera den framställning, som här är gjord och af herr Gilljam blifvit begränsad till ungefär 2,750 kronor.

Jag tror således, att alla skäl tala för, att kammaren må lämna sitt bifall härtill, och jag tror icke, att härigenom skapas något prejudikat. Ty det skulle väl vara ett alldeles singuliert fall, om vi skulle åter få en pensionsfråga angående en teckningslärare, som hunnit 74 års ålder, tjänstgjort i statens tjänst öfver 50 år, däraf 40 år såsom teckningslärare, och dessutom under sin teckningsläraretid tjänat staten äfven på andra områden än i teckningsundervisningen. Det skulle vara särdeles egendomligt, om vi skulle få en sådan pensionsfråga till-

Fyllnads- baka. Jag anhåller således, att kammaren ville bifalla herr Gilljams
pension för förslag.
tecknings-
lärares J. F. C.

Burman.
(Forts.)

Grefve Klingspor: Ordföranden på afdelningen i statsutskottet har så fullständigt redogjort för frågan, att det ju icke kan vara så många skäl att ytterligare anföra, men jag skall likväl be att få säga ett par ord.

Det har upprepats flera gånger här under diskussionen, att det finnes särskilda omständigheter, som göra, att man skulle gå ifrån den bestämmelse, som är gifven med afseende å pension åt ritlärare. Men det finnes här en annan särskild omständighet, och det är den, att ritläraren i fråga till följd af ålder och tjänstetid varit pensionsmässig för några år sedan, och hade han afgått då, hade han naturligtvis varit likställd med de ritlärare, hvilkas pensionering då var föremål för Riksdagens pröfning. Under den tid, som jag varit riksdagsman, kan jag icke påminna mig, att någon ritlärare fått högre pension än 1,500 kronor, men väl att ritlärarepensioner satts till 900 och 1,000 kronor. Skulle han begärt pension för några år tillbaka, då han verkligen kunde vara berättigad att göra sådan framställning, kunde man naturligtvis icke hafva tänkt sig, att han fått högre pension än den allra högsta, som dittills blifvit gifven, nämligen 1,500 kronor. Nu har han likvisst ytterligare tjänat kvar och uppnått en ålder af 74 år, och nu begär han icke allenast den pension, som till följd af Riksdagens beslut vid förra riksdagen bör gifvas honom, eller 2,247 kronor 88 öre, utan därjämte en tilläggs pension på öfver 700 kronor, så att det tillsammans skulle gå till 3,000 kronor. När Riksdagen så nyss som under förlidet år bestämt en pensionsstat för dessa öfningslärare, vore det väl oklokt att redan nu, året därefter, gå ifrån den bestämmelse, som då gjordes, i all synnerhet då till följd af den bestämmelsen ritlärarne liksom öfriga lärare kommo i väsentligt bättre ställning, än de förut varit. Pensionsbeloppen för dem blefvo ju väsentligt höjda, som jag nyss visade genom en jämförelse. Från det att en ritlärare kunde få på sin höjd 1,500 kronor, se vi nu, att notarien Burman är berättigad till 2,247 kronor 88 öre. Statsutskottet har ansett, att denna pension under de förhållanden, som nu äro för handen, är alldeles tillräcklig, och anser också, att det kunde medföra farliga konsekvenser, om man nu gör undantag från regeln.

Det är därför, som jag nu ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Friherre Tamm: Friherre Palmstierna vidrörde den frågan, huruvida det är lämpligt, att en pension beviljas, då den blifvande pensionären själf därom gjort framställning och icke någon myndighet. Hvad är då skillnaden, om denna myndighet gjort framställningen i första hand eller, såsom i detta fall skett, den myndighet, som skolat göra framställningen, på det allra lifigaste tillstyrkt hvad sökanden själf begärt?

Den siste talaren förklarade, att ett skäl att nu icke bevilja förhöjningen, som här är i fråga, skulle ligga i, att, om han afgått redan för 10 år sedan, han fått den pension, hvartill han varit berättigad

eller ungefär hvad statsutskottet stannat vid. På de 10 åren har statsverket emellertid inbesparat allra minst 1,500 kronor om året, ty 1,500 kronor hade varit det minsta han skolat få för 10 år sedan.

Här har framhållits med mycken styrka, att det icke allenast varit för förbättrande af teckningslärares dåliga ekonomiska ställning, som Burman nedlagt så mycket arbete, utan äfven för att höja teckningslärares uppfattning om betydelsen af deras kall, och det förefaller mig, att man icke bör sammanblanda dessa saker så, som man här velat göra. Jag sätter i främsta rummet, att han hållit högt fordringarna på deras tjänst, och att han sökt uppfylla dem själf, det kan jag intyga på grund af en flerårig erfarenhet om hans arbete inom Stockholms stads skolors tjänst.

Det sades nyss från statsutskottet, att, när man så sent som år 1904 meddelar bestämmelser angående pensionering af teckningslärares, det skulle vara oklokt att nu gå ifrån dem här. Men här är icke fråga om att frånga dem, utan i stället om att tillämpa dem något i förväg, och detta synes vara två mycket olika tillvägagångssätt. Jag har icke fruktan för något prejudikat, ty af de skäl, som nyss anfördes från statsrådsbänken, torde det vara mycket liten sannolikhet för, att ett sådant fall som detta skall ännu en gång förekomma.

Jag tillåter mig att yrka bifall till herr Gilljams förslag.

Friherre Palmstierna: Jag ber om ursäkt, att jag upptager tiden ännu ett ögonblick, men jag vill nämna, att det icke var såsom någon anmärkning jag framdrog, att Burman själf begärt högre pension, utan att jag gjorde det, då fråga var om uppräknande af de särskilda omständigheterna. Det är otvifvelaktigt en särskild omständighet, som är mindre vanlig.

En ärad talare framhöll såsom ett skäl, att teckningslärares icke blifvit så väl tillgodosedda, som efter hans uppfattning de borde vara, icke blifvit det ens vid den senaste läroverksreformen. Det är en sak, som icke hör till denna fråga, men mig synes, att teckningslärares både till lön och pension fingo ofantligt mycket bättre genom 1904 års reform, än de hade förut. Hvad särskildt den ifrågavarande teckningslärares beträffar, vann han ganska betydligt genom nämnda reform. Nu är emellertid fråga om, såsom det sades från statsrådsbänken, att fylla pensionen utöfver hvad Burman är lagligen berättigad till. Hvad skulle då skälet därtill vara? Det framhölls af en talare, att det skulle vara billighet och rättvisa. Mot hvem vill man sålunda öfva billighet och rättvisa? Männe billighet mot honom och rättvisa mot dem, som komma efter och som icke hafva dessa särskilda omständigheter att åberopa?

Jag har tagit mig friheten att yttra mig en gång till, därför att ett beslut i detta hänseende på det sätt, som här föreslagits, helt och hållet rubbar all ordning med pensioners utdelande. Fråga kan ju vara om att hjälpa en person, därför att man tycker, att det är synd om honom eller så. Men den synpunkten har statsutskottet ej ansett sig berättigadt att anlägga, utan utskottet har velat ställa kyrkan på att säga midt i byn, så att det kan blifva någon ordning med pensioneringen.

Jag hemställer fortfarande om bifall till utskottets förslag.

*Fyllnads-
pension för
tecknings-
lärares J. F. C.
Burman.
(Forts.)*

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Gilljam*, att Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning måtte bifallas med den ändring, att fyllnadspensionsbeloppet bestämmes till 502 kronor 12 öre årligen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr *Gilljams* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Friherre *Palmstierna* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 34 af sitt utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Gilljams* yrkande i ämnet.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 44,

Nej — 80.

Punkten 35.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 36.

*Pension åt
professorn
K. H. Stolpes
änka.*

Under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 31 mars hade Kungl. Maj:ts i en samma dag aflåten proposition (n:o 106) föreslagit, att framlidne intendenten vid naturhistoriska riksmuseum, professorn Knut Hjalmar Stolpes änka *Wilhelmina Emerentia Stolpe*, född *Holmgren*, måtte från och med den 1 februari 1905, så länge hon i sitt nuvarande änkestånd förblefve, få å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 800 kronor årligen.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, att framlidne intendenten vid naturhistoriska riksmuseum, professorn Knut Hjalmar Stolpes änka *Wilhelmina Emerentia Stolpe*, född *Holmgren*, måtte från och med den 1 februari 1905, så länge hon i sitt nuvarande änkestånd förblefve, å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 600 kronor årligen.

Herr Dieden: Statsutskottets ärade ordförande sade nyss, att man beviljar pensioner stundom si och stundom så. Jag hemställer, om man ej i detta fall kunde bevilja pension så, att man ginge medelvägen. Här är framställning gjord om pension å 1,000 kronor. Kungl. Maj:t har föreslagit 800 kronor och statsutskottet 600 kronor. Går man medelvägen, kommer man till 800 kronor. Det kan väl ej bestridas, att här föreligga särskildt ömmande omständigheter. Boupp-teckningen efter den nyligen afidne mannen visar 5,000 kronor större skulder än tillgångar. Alltså är änkan fullständigt medellös. Huru kan man då begära, att en 60 års professorsänka skall kunna lefva på 600 kronor? Jag tillåter mig yrka bifall till Kungl. Maj:ts framställning.

*Pension åt
professorn
K. H. Stolpes
änka.
(Forts.)*

Friherre Palmstierna: Äfven här måste jag försvara utskottets framställning. Här talas om billighet och rättvisa. När nu Riksdagen förra året beslöt att till änkan efter en intendent vid det naturhistoriska museet, professor Smitt, bevilja 600 kronor i pension och här föreligger alldeles samma förhållanden, så har utskottet omöjligen kunnat tillstyrka mer; och Riksdagen kan väl svårligen med rättvisa gifva den ena änkan mer, än Riksdagen gaf den andra. Att Kungl. Maj:t föreslog 800 kronor beror därpå, att Kungl. Maj:t föreslog 800 kronor i föl till professor Smitts änka. Detta är således från Kungl. Maj:ts sida konsekvent; men Riksdagen måste väl också vara konsekvent, och därför hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande föreliggande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, såvidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 37—41.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under föreliggande hufvudtitel, punkt 28, föreslagit, att domänintendenten *Henrik Jakob Ljungbeck* måtte från och med månaden näst efter den, hvarunder hans förordnande såsom domänintendent komme att upphöra, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 2,500 kronor.

*Pension åt
domänintenden-
ten H. J.
Ljungbeck.*

Utskottet hade i förevarande punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande fram-

*Pension åt
domänintenden-
ten H. J.
Ljungbeck.
(Forts.)*

ställning, att domänintendenten Henrik Jakob Ljungbeck finge från och med månaden näst efter den, hvarunder hans förordnande såsom domänintendent komme att upphöra, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtjuta en årlig pension af 2,000 kronor.

Herr von Oelreich: Om jag också ej kan hysa så stor förhoppning att åstadkomma någon ändring i det pensionsbelopp af 2,000 kronor, som statsutskottet föreslagit Riksdagen att bevilja t. f. domänintendenten i Kronobergs län Ljungbeck, så har jag ändock icke velat underlåta att framhålla några synpunkter, som utom de, som i statsutskottets betänkande förekommit, kunna tala för det af Kungl. Maj:t föreslagna högre pensionsbeloppet af 2,500 kronor.

Efter aflagd juridisk examen och flera års framgångsrik domareverksamhet, utöfvad inom flera domsagor, hvilken verksamhet Ljungbeck, efter hvad jag haft tillfälle att erfara af ledamöter af häradsrätter, utöfvat på bästa sätt och med bästa framgång och hvilken helt visst, om han därmed fortsatt, kunnat bereda honom en vida bättre ekonomisk ställning än den han nu innehar, blef Ljungbeck erbjuden anställning uti Kronobergs läns länsstyrelse såsom länsnotarie med utsikt till befordran. För att emellertid fort kunna komma till en bättre ekonomisk ställning mottog han ett erbjudande att från sin innehafvande beställning såsom länsnotarie blifva domänintendent inom länet med en då bestämd lön af 4,500 kronor. Denna lön har, såsom vi veta, successivt nedgått till 2,500 kronor, med hvilket belopp den nu utgår, under det att tilltagande ålder och därmed samtidigt minskade arbetskrafter gjort det omöjligt för Ljungbeck att på något sätt förvärfva ytterligare bidrag till uppehälle eller någon indräktigare befattning. Läger man nu därtill, att Ljungbeck under hela sin tid och i mån af sina små tillgångar varit synnerligen hjälpsam mot mindre bemedlade, att han under hela sin tid lefvat det mest anspråkslösa lif och dessutom haft ett af bekymmer fyllt enskildt lif i sitt hem, så synes det mig hårdt, att han på sin ålderdom, då han snart är oförmögen att uträtta något, skall få blicka mot denna ålderdom med visshet om oförändrade, för att icke säga ökade bekymmer för sitt uppehälle. Ty han äger intet utom det belopp, som Riksdagen möjligen kan gifva honom att uppbära såsom pension efter hans afskedstagande. Dessa af mig nu anförda skäl hafva ock bestämt Kungl. Maj:ts befällningshafvande i Kronobergs län att förorda det högre pensionsbeloppet hos Kungl. Maj:t, och detta belopp har ock blifvit tillstyrkt af både domänstyrelsen och statskontoret. Kammaren har i dag beviljat en pension för trädgårdsmästaren vid universitetet i Lund till ett belopp af 1,800 kronor, hvilken således med endast 200 kronor understiger det, som denne t. f. domänintendent efter en lång verksamhet och med den juridiska bildning han i sina yngre år förskaffat sig skulle erhålla. Detta har gifvit mig förhoppningen, att kammaren skulle ömma för dessa behjärtansvärda förhållanden, och det gifver mig också anledning, herr grefve och talman, att yrka afslag å statsutskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag eller att domänintendenten Henrik Jakob Ljungbeck måtte från och med månaden näst efter den, hvarunder hans förordnande såsom domäninten-

dent komme att upphöra, under sin återstående lifstid å allmänna in-
dragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 2,500 kronor.

*Pension åt
domänintenden-
ten H. J.
Ljungbeck.
(Forts.)*

Friherre Palmstierna: Denne domänintendent uppbär endast ett arfvode, stort 2,500 kronor. Han är således icke berättigad till pension. Men utskottet har funnit, att det föreligger alla skäl för att Riksdagen på sätt Kungl. Maj:t föreslagit måtte bevilja honom pension liksom förut varit förhållandet i fråga om domänintendenter. Sedermera är det ju frågan, huru stor denna pension bör vara. I allmänhet får ju icke någon hela sin lön i pension, utan vanligen i fråga om de högre pensionerna två tredjedelar af lönen. Nu har arfvodet varit 2,500 kronor, och då utskottet tagit den högsta pensionsberäkning som förekommit, nämligen 80 %, så har utskottet kommit till 2,000 kronor. Ett ytterligare skäl ligger ju däri, att vid 1902 års riksdag, således för endast tre år sedan, pensionen till domänintendenten Borgström, som också länge tjänstgjort såsom domänintendent, bestämdes till 2,000 kronor. Skall Riksdagen på ringaste sätt vara konsekvent, så måste den visa det genom att på sätt jag hemställer bifalla utskottets förslag.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag begärde ordet med anledning af friherre Palmstiernas sista ord, att om Riksdagen vill vara det ringaste konsekvent i förhållande till sitt beslut af år 1902, så bör Riksdagen nu inte bevilja mer än 2,000 kronor. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att det föreligger en ganska väsentlig skillnad mellan förhållandena i fråga om domänintendenten Borgström och denne domänintendent. Då nämligen Borgström enligt de uppgifter, som lämnades till 1902 års statsutskott, hade någon enskild förmögenhet, saknar domänintendenten Ljungbeck helt och hållet dylik. Vidare föreligger också den olikheten, att Ljungbeck under en lång följd af år som domänintendent suttit med en inkomst af 4,500 kronor, och det är ej hans fel, att staten sålt en stor del af de mindre kronodomänerna i Kronobergs län, så att hans arfvode så småningom blifvit nedsatt. Med anledning häraf anser jag mig böra förena mig i det af herr von Oelreich gjorda yrkandet.

Herr Sjöcrona: Jag tillåter mig endast erinra, att då kammaren genom den senaste voteringen beviljat en ritlärare pension till ett belopp af 2,750 kronor, så borde det näppeligen kunna komma i fråga, att kammaren skulle bevilja en 68 års gammal man, som under en lång följd af år förvaltat domareämbete, tjänstgjort såsom länsnotarie och landssekreterare och därefter alltsedan den 1 januari 1878 varit förordnad att bestrida en så viktig befattning som en domänintendentur, en mindre pension än 2,500 kronor, hvilket ju Kungl. Maj:t ifrågasatt. På grund häraf förenar jag mig med herr von Oelreich i hans yrkande.

Friherre Palmstierna: Att frågan, huruvida dessa personer, som komma i fråga att pensioneras, hafva enskild förmögenhet eller icke, skall inverka på pensionens belopp, är något alldeles nytt. Detta har ju ofta anförts såsom skäl för att alldeles utfattiga änkor skola kunna existera, men ej för dylika pensionärer, som nu äro i fråga. Den siste

Pension åt domänintendenten H. J. Ljungbeck. ärade talaren sade, att den pension, som nyss välvilligt gifvits ritläraren Burman, borde inverka på pensionen för Ljungbeck. Det kan jag ej förstå, men herrarne se där konsekvensen af att vara alltför generösa.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr tal-
mannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner,
först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt
samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan,
såvidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning,
skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr tal-
mannen sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara
med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och
anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 42 af
sitt utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan, såvidt den
skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifaller
denna framställning oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva
utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 46.

Punkterna 43—49.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 3 och 4 i denna
månad bordlagda utlåtanden:

n:o 100, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl.
Maj:t angående sättet för försäljning af kronodomäner,

n:o 101, i anledning af väckt motion angående rätt för innehafvare
af lägenheter å Göta kanalverks mark att friköpa af dem arrenderade
tomter,

n:o 102, i anledning af väckt motion om anslag för utredning
rörande äganderätten till båtsmans- och soldattorp,

n:o 103, i anledning af väckt motion om ändring af 2 mom. i kungl. kungörelsen angående allmänna villkor och bestämmelser för egnahemslånerörelsen den 17 juni 1904,

n:o 104, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring i tjänstgöringsreglementet för armén, och

n:o 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ett årligt anslag för Hans Kungl. Höghet Hertigen af Skåne,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande kl. 7 på aftonen.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 3 och 4 innevarande maj ^{Låneunderstöd} bordlagda utlåtande n:o 106, i anledning af väckta förslag om be-^{för anläggning} viljande af ytterligare låneunderstöd för anläggning af järnväg från ^{af järnväg} Orsa till Sveg. ^{från Orsa till} Sveg.

Uti en till Riksdagen den 10 mars 1905 aflåten proposition (n:o 103) hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva, att åt Orsa—Härjeådalens järnvägsaktiebolag måtte till fullbordande af den redan påbörjade järnvägsanläggningen mellan Orsa och Sveg kunna å det af Riksdagen enligt skrifvelse den 7 maj 1901 till låneunderstöd för enskilda järnvägar beviljade och till Kungl. Maj:ts förfogande ställda extra anslag af 7,500,000 kronor anvisas ytterligare ett understödsbelopp af 2,200,000 kronor utan iakttagande af i statsrådsprotokollet omförmälda, i Riksdagens berörda skrifvelse stadgade villkor och med förbehåll att, äfven därest från statsverkets sida påyrkades inlösning af järnvägen, innan 10 år förflutit från det någon del däraf öppnats för allmän trafik, staten skulle äga påfordra, att inlösningsvärdet bestämdes af gode män, på sätt i den å ifrågavarande järnvägsanläggning meddelade koncessionen vore föreskrifvet, för den händelse inlösning skulle tidigare ifrågakomma.

I två lika lydande motioner, väckta, den ena (n:o 25) inom Första Kammaren af herr *I. von Stapelmohr* m. fl. och den andra (n:o 121) inom Andra Kammaren af herr *K. Starbäck* m. fl., hade föreslagits, att Riksdagen måtte till Kungl. Maj:ts förfogande ställa en summa af två millioner kronor, däraf 300,000 kronor under år 1905, att lämnas som statslån till Orsa—Härjeådalens järnvägsaktiebolag för fullföljande af järnbanan från Orsa till Sveg.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angifna grunder hemställt, »att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt de af herr von Stapelmohr m. fl. och herr Starbäck m. fl. i ämnet väckta motionerna, må medgifva, att å det af Riksdagen enligt skrif-

Låneunderstöd för enskilda järnvägar för anläggning beviljade och till Kungl. Maj:ts förfogande ställda extra anslag af af järnväg 7,500,000 kronor må, utan iakttagande af i statsrådsprotokollet öfver från Orsa till Sveg. civilärenden den 10 mars 1905 omförmälda, i Riksdagens berörda skrifvelse stadgade villkor, åt Orsa—Härjedalens järnvägsaktiebolag till fullbordande af den redan påbörjade järnvägsanläggningen mellan Orsa och Sveg kunna anvisas ytterligare ett låneunderstöd till belopp af 2,200,000 kronor, dock under villkor, dels att landsting, kommuner eller enskilda i afgifven förbindelse, som af Kungl. Maj:t godkännes, utfast sig att, i händelse de af statsmedel för järnvägsanläggningens utförande anvisade låneunderstöd jämte öfriga för bolaget tillgängliga medel skulle visa sig icke vara tillräckliga för järnvägsbyggnadens fullbordande enligt plan, som af Kungl. Maj:t fastställes, tillhandahålla bolaget för detta ändamål ytterligare erforderliga medel intill ett belopp af 250,000 kronor, dels ock att, därest från statsverkets sida påyrkas inlösning af järnvägen, innan 10 år förflutit från det någon del däraf öppnats för allmän trafik, staten skall äga påfordra, att inlösningsvärdet bestämmes af gode män, på sätt i den å ifrågakommande järnvägsanläggning meddelade koncessionen är föreskrifvet för den händelse inlösning skulle senare ifrågakomma.»

Herr Lindman: Då statsutskottet föreslagit bifall till den proposition, som Kungl. Maj:t framlagt i frågan, så torde det egentligen vara onödigt att yttra sig i frågan i denna kammare, men då till utskottets hemställan fogats en reservation, som underskrifvits af mycket inflytelserika personer i Andra Kammaren och då frågan följaktligen med sannolikhet går till gemensam votering, så har jag anhållit att få besvara kammaren för några ögonblick.

Den järnväg, för hvilken här är fråga om att erhålla ett ökad anslag, nämligen Orsa—Svegs järnväg, fick koncession år 1901 och hade då till sitt förfogande medel, som ansågos vara tillräckliga för att bygga järnvägen färdig, nämligen 3,700,000 kronor. Medlen bestodo dels af aktiekapitalet, dels ock af ett statslån. Men det gick med denna järnväg så som med många andra, nämligen att pengarna räckte icke till. Kostnadsberäkningarna voro kanske för svagt uppgjorda, och en del andra omständigheter kommo till, och nu står järnvägsbolaget där med en halffärdig järnväg. För närvarande förhåller det sig på det sättet, att järnvägen är räslagd från Orsa till 60 kilometer norr därom. För fullbordan af dessa 60 kilometer erfordras 700,000 kronor. Två mil norr därom äro visserligen ganska väsentliga delar icke fullbordade, men arbetet har dock kommit ganska långt. Sålunda äro terrasserings och alla vattenbyggnader utförda. Norr om dessa två mil återstår det 4,4 mil till Sveg, och på denna sträcka äro endast en del förberedande arbeten gjorda. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har beräknat att för att göra järnvägen färdig fordras 2,700,000 kronor. Kungl. Maj:t har höjt detta belopp till 2,886,000 kronor. Af det redan beviljade statslånet återstår 693,000 kronor, och det fattas således 2,193,000 kronor eller i rundt tal 2,200,000 kronor, d. v. s. det belopp, som Kungl. Maj:t nu begär att Riksdagen måtte ytterligare bevilja järnvägsbolaget såsom lån. Om järnvägen på detta sätt full-

bordas, kommer hela järnvägen att kosta 6,000,000 kronor, däraf staten såsom län lämnat 4,000,000 kronor. Det blir efter min mening på en järnväg af 12,4 nymils längd ej något afskräckande belopp. Men det är åtskilligt, som enligt min uppfattning talar mycket bestämdt för att denna af Kungl. Maj:t gjorda och af utskottet tillstyrkta framställning bör vinna Riksdagens bifall. Vi hafva först de viktiga strategiska skälen, som tala för att järnvägen bör fullbordas. Vi veta ju, att man arbetar på att få en strategisk inlandsbana från bohuslänska kusten till Gellivare. Om nu denna järnväg blir fullbordad till Sveg, har därmed en länk till vunnits i kedjan af redan färdiga järnvägar, nämligen bergslagsbanan från Göteborg till Falun och sedan den andra redan färdiga järnvägen från Falun till Orsa, så dessa så godt som färdiga 60 kilometer från Orsa norrut och så ytterligare 60 kilometer till Sveg. Vill man nu hafva en strategisk inlandsbana, bör man efter min mening i första hand begagna de järnvägar, som redan finnas, och fortsätta att bygga norr ut från den punkt, där den nu befintliga järnvägen stannar. Detta är nu på en plats midt emellan Orsa och Sveg. Fullbordas denna järnväg och göres färdig ända till Sveg, så få vi ju en ytterst betydelsefull länk i inlandsbanan.

Jag ber att få erinra om, att, såsom herrarne kanske sett, chefen för generalstaben anser, att det vore önskvärdt att gå till väga på sådant sätt, d. v. s. att dessa järnvägar i första hand skulle begagnas såsom en södra del af inlandsbanan.

Beträffande de anmärkningar, som gjorts emot Orsa-Svegbanan, nämligen att lutningar och kurvor äro otillfredsställande, har chefen för generalstaben sagt, att det icke är af någon större betydelse, om på någon del af järnvägen lutningen skulle vara något oika, emot hvad man anser vara statsbanemässigt. Lutningarna uppgå här till 14:1000. Men detta bör enligt min mening icke alls vara något afskräckande, då man ju vet, att på norra stambanan, norr om Långsele finnas lutningar om 16:1000 och en lutning, som är 19:1000.

Jag tror för min del, att man begår ett stort fel, om man ställer upp den fordran på denna inlandsbana, att den skall vara byggd fullt statsbanemässigt, d. v. s. med lutningar af 10:1000. Det kan ju vara bra att sträfva efter att få det bästa, men om man skall bygga järnvägar på sådant sätt, blir det så dyrbart, att den tid, inom hvilken man kan få järnvägen förverkligad, kommer att skjutas framåt högst betydligt.

Under vanliga förhållanden i fredstid, d. v. s. för handel och samfärdsel, äro de lutningar och radier, som här förekomma, fullkomligt tillräckliga, och det skulle sålunda endast vara i krigstid, som förhållandena skulle vara otillfredsställande. Men, som chefen för generalstaben erinrat, kan man på vissa sträckor nöja sig med att pruta af på de statsbanemässiga fordringarna, och har man kunnat göra detta på de sex mil, som ligga strax norr om Orsa, synes det mig, att man bör kunna göra det äfven på de återstående sex milen norr därom, d. v. s. på hela sträckan Orsa—Sveg, i stället för att, som föreslagits af järnvägsstyrelsen, nedlägga ytterligare åtskilliga millioner på att få ned lutningen till 10:1000.

Utom det strategiska finnas jämväl andra skäl, som tala för denna

Läneunderstöd
för anläggning
af järnväg
från Orsa till
Sveg.
(Forts.)

Låneunderstödjärnvägs fortsättande. Järnvägen slutar nu strax söder om södra gränsen för anläggning af Hamra stora kronopark, som är 37,000 har. Den kommer således af järnväg nu icke in på kronoparkens område, och järnvägen är nu till ingen nytta för kronoparken. Fullbordas åter järnvägen till Sveg, kommer den att gå genom denna stora, ytterst värdefulla kronopark, och därigenom bör mycket kunna tillgodogöras, som hittills icke kunnat tillvaratagas, t. ex. ved för kolning och diverse andra behof. Dessutom skulle man per järnväg kunna få proviant till denna svårtillgängliga kronopark på ett ganska billigt sätt.

(Forts.)

Ett ytterligare skäl för banans fortsättande är själfva Härjedalens socknars ställning till frågan. Härjedalen har alltid varit känd för att vara vår fattigaste provins, och har man rest i Härjedalen, jäfvas icke ens omdöme i detta fall, ty Härjedalen är fattig och vanlottad på många sätt. Nu hafva dessa Härjedalssocknar ansträngt sig till det yttersta för att teckna aktier i denna järnväg; så har t. ex. Svegs socken tecknat 100,000 kronor, Lillherrdals socken 500,000 kronor o. s. v. Därest detta förslag nu icke bifalles, kommer järnvägen att stanna ett bra stycke söder om Härjedalen, och socknarna få då ingen nytta af banan, men väl få de betala ränta och amortering på de lån, som de upptagit, och de pengar, som de nedlagt i järnvägen.

Härjedalen är den enda provinsen i vårt land, som ännu icke har järnvägskommunikationer, och det synes mig då vara af vikt, att Härjedalen får sådana kommunikationer, och detta icke endast af ömmande skäl, utan äfven på den grund, att de behöfva stärkas där uppe emot det bolagsvälde, som man nu på vissa håll fruktar så mycket. Af dessa skäl vore det ytterst önskligt, om anslaget till banans fortsättande nu kunde beviljas.

Till sist ber jag att få nämna, att, om det lån, som ytterligare skall lämnas, uppgår till 2,200,000 kronor, statsutskottet ytterligare satt till en liten kontroll, nämligen därutinnan att statsutskottet foreskrifvit, att, för att lånet skall kunna lämnas, ytterligare 250,000 kronor skola tecknas i garantier af socknar eller landsting i de trakter, som beröras af banan. Således, oaktadt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utredning och Kungl. Maj:ts förslag gifva vid handen, att 2,200,000 kronor äro tillräckliga, har statsutskottet tillagt ytterligare 250,000 kronor.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Tamm, Hugo: Då ingen ytterligare talare har anmält sig, skall jag be att få göra ett litet tillägg till hvad den föregående talaren yttrade.

Jag skall då icke vidlyftigare beröra, hvad han kallade den ömmande sidan af saken, hur ömmande den nu än kan vara. Härjedalen är nämligen kanske den af Sveriges provinser, som har den allra svåraste ställningen. De äldre af kammarens ledamöter erinra sig kanske, hurusom en af tullpartiets ledare, en man med starka tullvänliga åsikter och med ett varmt hjärta, stod och vägde, huruvida han icke skulle afgifva sin voteringsedel för ett förslag, som gick ut på, att Funäsdalen, som ligger i västra delen af Härjedalen och har ofantligt svårt att kunna få lifsmedel från öfriga Sverige, skulle befrias från tull på

spannmål. Det är ju betecknande nog, att en man med sådana åsikter kunde gifva detta erkännande åt svårigheterna där uppe, så att han var färdig att rubba på principerna, men han gjorde detta därför, att han visste, huru svårt befolkningen där uppe hade att lifnära sig. Skall denna provins få afsättning för sina produkter — hufvudsakligen trävaror — på ett fördelaktigt sätt, så måste naturligtvis samfärdsleder skapas, och ju flera sådana, som öppnas, desto säkrare kan man antaga, att deras varor skola stiga i pris. Genom järnvägens framdragande beredes sålunda möjlighet till bättre existens åt det fattiga Härjedalen.

Läneunderstödd
för anläggning
af järnväg
från Orsa till
Sveg.
(Forts.)

Detta har emellertid den föregående talaren redan berört. Anledningen till att jag velat tillägga något är den, att han icke berörde det skäl, som bestämt reservanterna från Andra Kammaren att motsätta sig länets beviljande, det skäl, som säkert för många står såsom ett starkt argument, nämligen att staten har föga utsikt till att få någon ränta på detta lån, åtminstone under lång tid, och att den får det kanske först ifall denna järnväg skulle komma att ingå såsom ett led uti inlandsbanan. Jag är för min del en stark motståndare till den sydliga inlandsbanan, men när Riksdagen nu har fattat beslut om, att förberedande undersökningar för en sådan skola äga rum, skall jag förhålla mig lojal. Som herrarne se af utskottets betänkande, är denna fråga här ställd alldeles fristående. Orsa—Sveg-banan blir dock naturligtvis alltid en bana, på hvilken man icke kan räkna någon direkt inkomst. Kan det då vara riktigt att kasta ut ytterligare två millioner för banans fullbordande? Är det ekonomiskt? Är det rätt att handla så?

Ja, därpå vill jag svara, att det efter min uppfattning är ekonomiskt. När Riksdagen i fjol beslöt, att undersökningar skulle verkställas för en bana, som skulle gå genom de kargaste delarne af vårt land, nämligen det inre Norrland, och dragas ned efter fjällen, då Riksdagen beslöt, att så många utredningar som möjligt skulle göras för att få något så när reda på, hur det ekonomiska resultatet skulle komma att ställa sig för en sådan järnvägsförbindelse, så visste man väl att den skulle komma att kosta det ena tiotalet millioner efter det andra. Huru noga, huru väl man än gör sådana teoretiska undersökningar, hafva de dock ett ofantligt litet värde, emot om man kan få ett praktiskt bevis på, hur en järnväg i dessa trakter ställer sig, åstadkommen på billigaste sätt och med de mesta möjliga indragningar, men gjord så, att den fyller ortens nödortftigaste kommunikationsbehof. Genom den nu ifrågavarande banan får man verkligen en praktisk erfarenhet, så att Riksdagen, när den en dag skall fatta beslut om inlandsbanans framdragande, verkligen skall kunna se, hur en sådan bana ställer sig ekonomiskt. Det gäller sålunda här att utföra en stor undersökning om en banas rentabilitet i dessa trakter. Svaret på denna fråga anser jag vara högeligen viktigt, ty därigenom får Riksdagen ledning, då den skall bedöma, huruvida landets ekonomiska bärkraft är sådan, att man kan våga sig på den stora banans anläggning, och man kan då åtminstone med öppna ögon se, hvad man inlåter sig på. När man beviljar ytterligare anslag till den nu ifrågavarande järnvägens fullbordande, gör man alltså, som sagdt, i själfva verket en förberedande undersökning för inlandsbanan.

Läneunderstödd för anläggning af järnväg från Orsa till Sveg. (Ports.) Därtill kan ju också läggas det, som också den föregående talaren berörde, att det såväl för Norrlands skull som ur kostnadssynpunkt vore ytterligt klokt att icke gå fram vare sig med landsvägar eller med järnvägar på något dyrbarare sätt, än som är absolut nödvändigt. Billigare än efter Orsa—Svegs-förslaget kan det ju ej göras, och att göra det dyrare är antagligen onödigt. Man måste verkligen fråga sig, om järnvägen behöfver göras så dyr, som järnvägsstyrelsen här föreslagit, eller om det ej är riktigare att nöja sig med det minsta möjliga. Man kommer nu alltid och talar om det strategiska, men en järnväg, äfven om den är svag, är väl ändock bättre än ingen järnväg ails, och så mycket transporter för strategiskt ändamål blir det väl icke, att järnvägen icke kan ombesörja dem. Om man väljer en billigare typ, som kostar mindre pengar, så kan man ju för samma summa komma betydligt längre, hvilket bör vara till stor fördel för vidsträckta delar af Norrland. Jag tror därför, att man icke bör göra banan för dyrbar eller, som det heter, statsbanemässig.

Som sagdt, vi få icke ränta på pengarna, men vi få en viktig faktor att räkna med, när vi komma till de stora förslagen. Statsutskottet har nu tillsatt 250,000 kronor helt enkelt därför, att, då dessa medel skola tillskjutas af aktieägarne, aktieägarne ofelbart komma att hafva sin styrelse så att säga under tumskruf, så att den gör det yttersta möjliga, för att järnvägsanläggningen icke skall kosta mera pengar, än som är absolut nödvändigt. Detta villkor är således en liten kontrollapparat, som är satt på styrelsen.

Jag tror sålunda för min del, att kammaren gör klokt uti att bifalla det förslag, som här är framlagdt efter mycket begrundande, och får jag, herr talman, anhålla om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Anslag till fortsättande af undersökningar rörande den s. k. inlandsbanan.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 107, i anledning af dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fortsättande af fullständiga undersökningar rörande den s. k. inlandsbanan, dels ock en i ämnet väckt motion.

Kungl. Maj:t hade i propositionen angående statsverkets tillstånd och behof under sjätte hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att, till fortsättande af fullständiga undersökningar för en normalspärig järnväg från hamnplats å bohuslänska kusten öfver Sveg och Ströms vattudal till lämplig punkt å Gellivarebanan, på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 97,000 kronor.

Uti en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 2) hade herr A. F. O. Cederberg hemställt, att Riksdagen vid besvarandet af Kungl. Maj:ts förenämnda framställning ville uttala den mening, att i undersökningsplanen borde intagas äfven en linje, som berörde sådan plats vid Vänerns norra strand, från hvilken, enligt tillgänglig utredning,

genom Trollhätte kanals ombyggnad skulle kunna öppnas sjöfart med materiel, användbar äfven för transmarin skeppning.

*Anslag till
fortsättande
af under-
sökningar
rörande den
s. k. inlands-
banan.
(Forts.)*

Utskottet hade på anförda grunder hemställt:

a) att, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, Riksdagen, till fortsättande af fullständiga undersökningar för en normalspårig järnväg från hamnplats å bohusslänska kusten öfver Sveg och Ströms vattudal till lämplig punkt å Gellivarebanan, måtte å riksstatens sjätte hufvudtitel för år 1906 anvisa ett extra anslag af 97,000 kronor; samt

b) att herr Cederbergs i ämnet väckta motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet hade reservation afgifvits af friherre *J. T. Gripenstedt* och greve *C. O. Taube*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att, med anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning och herr Cederbergs i ämnet väckta motion, Riksdagen, till fortsättande af fullständiga undersökningar för en normalspårig järnväg såväl från hamnplats å bohusslänska kusten som ock från sådan plats vid Vänerens norra strand öfver Sveg och Ströms vattudal till lämplig punkt å Gellivarebanan, måtte å riksstatens sjätte hufvudtitel för år 1906 anvisa ett extra anslag af 97,000 kronor.

Friherre Gripenstedt: Herr greve och talman, mina herrar! När Riksdagen förra året beslöt att bevilja anslag till den så kallade inlandsbanan, uttalade sig Riksdagen icke för någon bestämd sträckning af densamma, åtminstone ingick man icke i några detaljer därutinnan. Beträffande den södra delen af banan, vid hvilken jag endast här vill fästa mig, framhöllo dock många talare, att densamma enligt den uppgjorda planen komme att skära mellanriksbanorna för nära norska gränsen, så att syftemålet att leda trafiken till de svenska hamnarna icke skulle blifva fullständigt förverkligadt, utan att det vore att befara, att trafiken skulle ledas öfver till Norge. Syftemålet med banan var ju nämligen att föra trafiken till svenska hamnar samt därjämte att bereda de trakter i Dalarne och Värmland, som nu äro vanlottade på kommunikationer, bättre sådana. Naturligtvis ville man också, att banan skulle blifva så billig och rentabel som möjligt och begärde därför fullständiga undersökningar. Detta senare har äfven Kungl. Maj:t uppmärksammat och anbefallt om en noggrann utredning, hvarvid afseende äfven skulle fästas vid de förhållanden, som kunna vara af betydelse för bedömande af företagens ekonomiska bärkraft.

Huru hafva nu undersökningarna beträffande denna södra del af banan verkställts, och huru är meningen att de skola fullföljas?

Hvad Dalarne beträffar, skall enligt planen undersökningen omfatta dels anläggande af nya linjer, dels ock eventuellt upptagande af enskilda järnvägar, såsom banorna Orsa—Sveg, Mora—Orsa och Mora—Brintbodarne—Malung såsom delar af inlandsbanan. Beträffande denna undersökningsplan angående Dalarne skulle jag endast vilja framhålla ungefär detsamma, som nyss uttalades af statsutskottets ordförande i fråga om Orsa—Sveg-banan, nämligen att man icke bör ställa for-

Anslag till
fortsättande
af under-
sökningar
rörande den
s. k. inlands-
banan.
(Forts.)

dringarna på en inlandsbana allt för högt. Man bör icke göra beräkningarna såsom för en förstklassig bana — några kurirtåg lära väl näppeligen i dessa glest befolkade bygder komma i fråga, vare sig det gäller ortstrafiken eller eventuella trupptransporter. För öfrigt har jag för min del icke något att invända mot undersökningsplanen beträffande Dalarne. Men huru ställer sig saken, när man kommer till Värmland? Där föreslår Kungl. Maj:t, så vidt jag kan finna, en definitiv undersökning af uteslutande den sträckning, som i fjol af Kungl. Maj:t var ifrågasatt och som då från flera håll kritiserades. Någon annan sträckning synes det icke vara tal om. Det är nu en eventuell annan sådan, som herr Cederberg i sin motion velat föreslå. Han föreslår nämligen, att undersökningen äfven skall omfatta, huruvida icke banan kan anordnas sålunda, att trafiken berör eller ledes ned till någon hamn vid Vänern. Något bestämdt uttalande för en sådan linje vill jag visserligen icke förorda, utan det bör naturligtvis äfven undersökas, om det lämpar sig att draga ned banan direkt till bohuslänska kusten. Men jag anser, att båda dessa utvägar böra komma i betraktande.

Förra året, när frågan om inlandsbanan behandlades i kammaren, var inköpet af Trollhätte kanalverk icke beslutadt. Riksdagen beslöt emellertid detta inköp, och kanalen är nu statens. Jag tror, att äfven denna sak bör tagas i öfvervägande vid bedömande af den här föreliggande frågan. Jag vill icke nu ingå på frågan om kanalens utvecklingsmöjligheter. Jag vill dock framhålla, att man vid en fråga som denna bör taga kommunikationsväsendet i sin helhet i betraktande. Det talas så mycket om nödvändigheten af samband mellan landförsvar och sjöförsvar och mellan andra grenar af förvaltningen, och man bör väl då använda samma synpunkt i fråga om kommunikationsväsendet! Nu är det godt och väl, att man ställt banan i samband med frågan om utfart till Bohuslän, men jag vet icke, hvarför man icke kan ifrågasätta andra utfartsvägar. Enligt en tidningsnotis, som jag i dag på morgonen läste, skulle man i Bohuslän kommit till det resultat, att hvarken Uddevalla, Lysekil eller Strömstad lämpade sig som ändpunkt för en eventuell inlandsbana, men väl den så kallade Bottnafjorden. Jag vet icke, hvar denna är belägen, men det kunde ju vara fördelaktigt, om man vid bedömande af frågan äfven toge i betraktande de hamnar, som finnas vid Vänern.

Nu säger utskottet, att en inlandsbana alltid kommer att skära och beröra redan befintliga banor i Värmland, så att trafiken i allt fall på detta sätt kan komma ned till Vänern. Ja, men man skulle kunna vända om detta och säga, att en inlandsbana till Vänern skulle kunna sättas i förbindelse med västkusten genom Bergslagsbanan och någon af Dalslandsbanorna. Jag vill emellertid icke uttala mig mot att banan går ut till bohuslänska kusten eller att undersökningen i den riktningen fullföljes. Men jag anser, att det andra alternativet äfven bör komma under ompröfning, och någon risk af att så sker kan enligt min uppfattning icke förefinnas. Det är ju möjligt, att tiden för undersökningen därigenom kan något behöfva utsträckas. Det är ju också möjligt, att dessa 97,000 kronor, som nu begärts, icke räcka till, utan att ytterligare några 10,000-tal kronor erfordras. Men hvad

spelar detta för roll, när det gäller ett företag af så kolossala dimensioner som här är ifrågasatt? Jag tror, att en utredning bör vara så allsidig som möjligt för att undvika felkalkyler och misräkningar. Sådana förekomma nämligen alltför ofta beträffande våra järnvägar, och ett färskt bevis därpå hafva vi i den fråga, som alldeles nyss blifvit behandlad, nämligen angående Orsa—Svegbanan. Någon risk att bifalla den reservation, som jag och grefve Taube afgifvit vid betänkandet, förefinnes således icke, men därmed vinnes, att en allsidigare pröfning af saken kan ske än om utskottets förslag oförändradt bifalles.

*Anslag till
fortsättande
af under-
sökningar
rörande den
s. k. inlands-
banan.
(Forts.)*

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr statsrådet Westring: Herr talman! Jag skall endast be att få yttra några ord med anledning af den siste talarens anförande.

Han pointerade först vikten därutaf, att man söker ställa den ifrågasatta järnvägsbyggnaden så, att den blir så billig som möjligt. Med anledning häraf skall jag be att få påpeka, hvad som icke blifvit upplyst i propositionen i detta ämne men som återfinnes i propositionen angående ytterligare anslag till Orsa—Svegbanan, nämligen att jag anmodat järnvägsstyrelsen att efter samråd med chefen för generalstaben afgifva yttrande, huruvida de tekniska anordningar, som man tänkt sig för inlandsbanan, skulle kunna ändras därhän, att man genom att ställa mindre pretentioner på dessa anordningar kunde nedbringa kostnaderna för banan.

Hvad sedermera den andra frågan beträffar, eller att man bör låta undersökningen alternativt omfatta jämväl inlandsbanans framdragande till Vänern, så ber jag få erinra, att Kungl. Maj:t icke har kunnat gå i författning om någon sådan undersökning, då det anslag, som af förlidet års Riksdag beviljades, uttryckligen afsåg undersökning af en linje från hamnplats å bohusslänska kusten öfver Sveg och Ströms vattendal till lämplig punkt å Gellivarebanan. Skulle Riksdagen emellertid modifiera detta beslut, så att Riksdagen önskar, att undersökningen skall omfatta jämväl den sträcka, som i motionen föreslagits, skall naturligtvis en sådan undersökning komma till stånd.

Herr Fränckel: Herr vice talman, mina herrar! Den fråga, som i reservationen har blifvit berörd, synes mig vara en fråga alldeles bredvid den, som här verkligen föreligger till afgörande. Så har man också sett saken inom statsutskottet.

Här föreligger, som herrarne finna, en framställning från Kungl. Maj:t att i öfverensstämmelse med Riksdagens förlidet år fattade beslut erhålla ett förnyadt anslag af de medel, som af nämnda Riksdag beviljades för undersökning af en inlandsbana. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har redan påvisat, att detta beslut afsåg en inlandsbana, som skulle börja vid bohusslänska kusten och fortsätta upp till någon punkt på Gellivarebanan. Nu har herr Cederberg i sin motion föreslagit, att undersökningsplanen förutom den linje, för hvars undersökande Riksdagen sålunda faktiskt beviljat anslag, skulle omfatta jämväl en annan linje, nämligen en linje, som skulle sluta vid någon hamn vid Vänern, från hvilken transmarin trafik skulle kunna

Anslag till
fortsättande
af under-
sökningar
rörande den
s. k. inlands-
banan.
(Forts.)

öppnas öfver Vänern till bohusslänska kusten, det vill med andra ord säga, att man skulle avsluta inlandslinjen vid Vänern och därigenom undvika byggande af en ny linje till bohusslänska kusten. Jag vill i detta sammanhang icke taga mig friheten att ingå på frågan om nyttan af ett sådant arrangement. Frågan härom föreligger icke här. Om Riksdagen emellertid vill bifalla herr Cederbergs motion, har jag för min del icke något att däremot invända. Men man får då fatta beslut om att undersöka en linje till, ty ställer man sig föregående Riksdags beslut till efterrättelse, kan man efter mitt förmenande icke inblanda denna fråga vid behandlingen af den kungl. propositionen angående ytterligare anslag till undersökande af den linje, som fjol-årets beslut afser.

Man måste desto hellre ställa sig afvisande gent emot reservanternas framställning, som reservanterna icke föreslagit någon ändring af den summa, som Kungl. Maj:t äskat. Kungl. Maj:t har nämligen stödt de kostnadsberäkningar, som återfinnas i betänkandet, på de noggranna förslag, som uppgjorts af järnvägsstyrelsen om huru för hvarje år dessa undersökningsmedel skola disponeras. I järnvägsstyrelsens betänkande finnes särskildt angifvet, att för år 1906 behöfvas dessa 97,000 kronor, men styrelsen har därvid utgått från att banan skulle börja vid bohusslänska kusten. Således är det alldeles gifvet, att om man i likhet med reservanterna önskar, att undersökningarna skola omfatta jämväl en linje till Vänern, och man därigenom ändrar Riksdagens beslut från i fjol, man måste räkna ut en särskild summa för denna undersökning och får icke sammanblanda denna summa med den, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag tror således, att frågan om undersökningsmedel till en linje till Vänern bör behandlas alldeles för sig själf och att man icke, såsom reservanterna här tänkt sig, helt simpelt kan sätta in i klämman på utskottets hemställan, att undersökningsplanen skall omfatta jämväl nämnda linje.

Utskottet har härjämte framhållit en ytterligare omständighet, som talar mot herr Cederbergs motion. Om man nämligen, såsom herr Cederberg önskar, vill föra ut den trafik, som kommer norrifrån, till Vänern och icke på järnväg till bohusslänska kusten, finnes möjlighet därtill på grund af de många järnvägar, som — undersökningsresultatet må blifva hvilket som helst — komma att skära inlandsbanan. Således skulle ändå icke järnvägs kommunikation saknas till hamnar vid Vänern.

På dessa skäl skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Cederberg: Herr vice talman, mina herrar! Den siste talaren opponerade sig mot något, som jag aldrig föreslagit i min motion. Han påstod, att min motion afsåg att förebringa utredning, om inlandsbanan skulle kunna sluta vid Vänern. Något dylikt har jag aldrig tänkt eller föreslagit. Det står icke så i min motion. Det står blott, att undersökningen skulle omfatta jämväl en bana, som *berörde* Vänern — naturligtvis under förutsättning, att denna bana i enlighet med föregående Riksdags beslut, som jag icke ville ändra, det oaktadt skulle fortsätta till västkusten. Därmed förfalla också

alla de anmärkningar, som han framställt mot mitt förslag. Hvad han sålunda anförde gällde icke mitt förslag, utan det af honom själf påfunna.

Jag ber för öfrigt att få nämna, att när jag tänker på denna fråga, börjar jag blifva fundersam öfver hvilka synpunkter som vid ordnandet af landets kommunikationer anses stora, och hvilka som anses små. Jag har i min motion uttalat den önskan, att Trollhätte kanalverks förvaltning skulle kunna frigöras från bolagssynpunkter. Min mening därmed var och är att uttala den önskan, att kanalverket icke måtte förvaltas *allenast* i syfte att förtjäna penningar — detta är en bolagssynpunkt — utan att det må tillses, att kanalen i statens händer bättre än i sitt nuvarande skick och under sina förutvarande ägare skall kunna tillgodose trafiken och bidra till den industriella utvecklingen i de landsdelar, som kunna draga fördel af kanalen. Men för att så skall ske, är det nödvändigt, att andra till denna kanal förande kommunikationsleder sammanfattas med kanalen i ett system och icke hållas alldeles vid sidan och oberoende af denna och hvarandra. Kan det verkligen här vara meningen att etablera ett slags konkurrens mellan kanalen å ena och inlandsbanan å andra sidan? Är det icke bättre för staten både från penningssynpunkt och från hvad som enligt hvad jag nämnt bör vara hufvudsynpunkten vid förvaltningen af Trollhättekanalen och äfven anläggande af inlandsbanan, att man söker låta dessa båda leder samarbeta och komplettera hvarandra, så att den ena får ersätta, hvad den andra icke kan uträtta.

Det är detta, som varit meningen med min motion. Den innebär icke — det påstår jag — den ringaste ändring i fjolårets beslut, ty äfven min motion förutsätter, som nämnt, att inlandsbanan skall fortsätta till västkusten, och den afser endast att utredningen skall fullständigas, något som enligt min tanke blifvit behöfligt därigenom, att Riksdagen fattat beslut om inköp af Trollhätteverken. Det är denna komplettering af fjolårets beslut, som jag för min del föreslagit.

Jag anhåller att få yrka bifall till den af friherre Gripenstedt och grefve Taube afgifna reservation.

Grefve Taube: Herr talman, mina herrar! Den af friherre Gripenstedt och mig afgifna reservationen afser att få en allsidig undersökning af alla de förhållanden, som här kunna inverka. Här är ju, bland annat, fråga om denna inlandsbanas ekonomiska bärkraft. Jag anser det därför vara ytterst viktigt, att alla möjliga undersökningar utföras för att se, huru förhållandena här gestalta sig. Om en banas bärkraft skall undersökas, är det gifvet, att man bör undersöka icke *allenast* *hvad* som på den kan köras, utan äfven *om* det kan köras på denna bana. På den frågan, om det kan köras på en bana, är det i ganska hög grad beroende, till hvilket belopp frakter och annat kunna uppgå. Då man nu har en så stor sjökommunikation i närheten som den vid Väneren, är det önskvärdt, i och för uttrönande af bärkraften på den öfre delen af banan, att äfven få undersökt, om man kan komma dit och förmedelst denna sjökommunikation få ut en del af det tyngre godset. Jag ber särskildt att få betona, att jag på inga villkor här afser något upphäfvande af fjolårets beslut. Jag har den

Anslag till
fortsättande
af under-
sökningar
öfver den
s. k. inlands-
banan.
(Forts.)

*Anslag till
fortsättande
af under-
sökningar
rörande den
s. k. inlands-
banan.*

öfvertygelsen, att om dessa förhållanden komma till stånd, trafiken skall räcka till både för den ena och den andra transportleden. Men då man i dessa dagar sett, att det tyngre godset kan med fördel transporteras på Väneren från Mora—Vänerens järnväg och nedåt, borde man i alla fall taga i betraktande, om icke sådant skulle kunna inverka på denna banas ekonomiska bärkraft.

(Forts.)

Det har af herr statsrådet nämnts, att anslaget icke skulle räcka till för en sådan undersökning, som herr Cederberg ifrågasatt. Ja, både baron Gripenstedt och jag hafva ansett, att detta nog kan vara troligt, men det inverkar icke på saken. Man kan för de 97,000 kronorna icke göra mera, än hvad som göres, men därest herr Cederbergs förslag bifalles, får man väl dröja med en del andra saker. Det låter sig nog ordnas, det skall jag svara för. Man kan dröja litet längre med en del saker, och sedan får man begära nytt anslag. Jag tror, att Riksdagen gör klokt i att bevilja anslag för dylika undersökningar. Då nu denna motion här blifvit väckt, tror jag att det vore klokt att bifalla densamma på det sätt och med de modifikationer, som af friherre Gripenstedt och mig blifvit angifna, på det att man icke sedan må kunna säga, att om detta hade blifvit undersökt, så skulle man kanske hafva kommit till ett annat resultat.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag få yrka bifall till den af friherre Gripenstedt och mig afgifna reservationen.

Herr Fränckel: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall icke vidare uppehålla mig vid reservationen, ty sedan den siste talaren har erkänt, att den summa, som af Kungl. Maj:t begäres, icke kan räcka till för den undersökning, som nu är ifrågasatt, måste man medgifva, att det här gäller en ny undersökning, hvarom Riksdagen således ännu icke fattat beslut.

Jag begärde egentligen ordet, därför att herr Cederberg för sin del ansåg, att han genom sin motion icke hade på något sätt föreslagit en ändring i det beslut, som Riksdagen förra året fattade, nämligen att banan skulle gå till bohuslänska kusten och där sluta. Nu hemställer jag till herrarne: då han själf här förklarar, att han anser, att både en trafik öfver Väneren och en trafik på denna bana skulle kunna äga rum, hvad menar han då med sitt förslag, däri han säger, att det behöfves en undersökning för att se till, om transporten på inlandsbanan kan föras till Väneren och där fortsättas på transmarin materiel? Jag kan icke förstå annat än att, då här redan finnas järnvägar, som korsar den blifvande inlandsbanan, hvar den än måste komma att gå, och då den i alla fall skall fortsätta till bohuslänska kusten, man redan har garanti för järnvägskommunikationer ned till hamnar vid Väneren, hvarifrån sedan en transmarin trafik kan taga sig fram. Man kan således med redan existerande banor komma från den stora inlandsbanan ned till Väneren och därifrån fortsätta till Göteborg eller annan hamn vid västkusten. För detta ändamål äro kommunikationsmedel redan gifna, och någon särskild undersökning är här icke af nöden. En särskild undersökning behöfves endast för den händelse det är fråga om att förändra det beslut, som redan har fattats, nämligen att inlandsbanan skulle gå till västkusten, men man i stället

vill låta den stanna vid Vänern. Jag kan således icke förstå annat än att, på sätt herr Cederbergs motion faktiskt är affattad och såsom han, enligt hvad han här framhållit, afser att få trafiken ordnad, nämligen så att den ena linjen icke skall konkurrera med den andra, det måste vara fråga om att denna bana skall *sluta vid hamn vid Vänern* och att godset sedan skall sjövägen föras ned till Göteborg eller annan plats vid västkusten. Har detta icke varit hans mening, så kan man icke undgå att tala om en konkurrens mellan de olika trafiklederna, nämligen dels inlandsbanan, utdragen till bohuslänska kusten, och dels den trafik, som sjövägen öfver Vänern skulle förmedla.

Jag tror således, att statsutskottet haft god anledning att för sin del tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition oförändrad, på sätt här blifvit föreslaget.

Herr Montgomery: När staten skall bygga en järnväg, är det alldeles nödvändigt, att man tager i betraktande, att den icke kommer att konkurrera med redan befintliga järnvägar. Om man skulle göra en undersökning af inlandsbanan på en sträckning från Sveg och ända ned till Vänern, skall man antagligen finna, att den kommer att gå parallellt med redan befintliga järnvägar från Sveg till Orsa, som nyss varit föremål för kammarens behandling, vidare till Mora samt därifrån till Vänern vid Kristinehamn. Däremellan har man således redan en järnvägsförbindelse. Det synes mig därför vara bäst att icke göra undersökningen så, att man från Sveg kommer ned till nordöstra Vänern, ty är det så, att staten anser banan där vara behöflig för inlandsbanan, är det en enkel sak att inlösa densamma. Det har staten i sin egen hand. Skulle åter banan gå mera åt väster och tangeras nordvästra hörnet af Vänern, så komma vi in på Bergslagsbanans trafikområde. Följaktligen skulle staten äfven där komma att konkurrera genom att bygga en bana parallellt med en redan befintlig.

Jag tror, att statens tillgångar icke äro så stora, att man får tänka på att bygga statsbanor, som konkurrera med redan befintliga banor. Då det gäller att skapa en ny bana, bör man se till, att den kommer att gå igenom trakter, där inga kommunikationer finnas. Det är icke för mycket sagdt, att en viss räddhåga finnes för att man skall komma så nära den norska gränsen, att trafikområdet för norska hamnar kommer att sträcka sig in i Sverige. Men det är ju långt mellan norska gränsen och Vänern, och banan kan där taga sig fram på ett sådant sätt, att det lönar sig bättre att låta trafiken gå till svenska kusten än till Kristiania. En sak, som kommer att härvidlag vara gynnsam, är, att när godset har gått en lång väg, kostar transporten på den sista delen af banan jämförelsevis litet. Om man därför kommer in på en ny bana i Norge, kommer transportkostnaden att ställa sig högre. Faran för att komma för nära gränsen är därför icke så stor, som mången tänker sig.

Från Sveg västerut finnas stora skogstrakter. Längre ned åter finner man delvis mycket tät bebyggda trakter, såsom Fryksdalen och Nordmarken. Där finnas många socknar med högst otillfredsställande kommunikationer. Speciellt gäller detta om Nordmarken, där man på

*Anslag till
fortsättande
af under-
sökningar
rörande den
s. k. inlands-
banan.
(Forts.)*

Anslag till
fortsättande
af under-
sökningar
rörande den
s. k. inlands-
banan.

(Forts.)

vissa platser har 7 à 8 mil till närmaste järnvägsstation. Dessa trakter utgöras delvis af stora sjödistrikt, där man vattenvägen kan transportera virke till järnvägen. Det synes därför vara af stort behof att i dessa trakter få en järnväg till stånd. Man får då tillse, att banan kommer att gå på ett moderat afstånd från norska gränsen, så att prisförhållandena icke alltför mycket locka till att skicka varorna till Kristiania eller annan ort i Norge. Detta måste ju tagas i betraktande samtidigt med den ekonomiska utredning, som skall ske beträffande inlandsbanan.

Med anledning af hvad jag nu har sagt, ber jag att få instämma i utskottets förslag. Jag anser nämligen, att det skulle öka kostnaderna och medföra en betydlig tidsspillan, om man skulle göra en undersökning rörande banans framdragande till hamn vid Vänern, en undersökning som icke kan leda till något resultat.

Herr Bohnstedt, Knut: Herr vice talman, mina herrar! Jag har visserligen icke reserverat mig mot utskottets betänkande, men jag har dock inom utskottet uttalat mig för herr Cederbergs motion, och jag skall därför tillåta mig att yttra några ord om densamma.

Sedan staten inköpt Trollhätte kanal och då frågan om att ombygga kanalen för större och mera djupgående fartyg småningom kommer att upptagas, synes det mig vara välbetänkt, att nu i samband med undersökningen för inlandsbanan en undersökning sker, huruvida det icke finnes någon lämplig plats vid norra Vänern, hvilken kan upptaga trafiken från blifvande norra delen af inlandsbanan öfver redan befintliga banor och öfver banan Orsa—Sveg, sedan den blifvit färdig. Herr Cederberg har i sin motion icke afsett någon undersökning af en ny järnväg utan endast af frågan om en linje, som berör hamn vid norra Vänern, och det är de sympatier, jag har för en dylik utredning, som gifvit mig anledning att nu uppträda i frågan.

Herr Cederberg: Med anledning af herr Fränckels fråga, hvad man skulle göra med en järnväg från hamn vid Vänern ned till västkusten, i händelse inlandsbanan droges till hamn vid Vänern, ber jag att endast få svara, att *hittilldags åtminstone* hamnarna vid Vänern hafva på grund af isförhållanden varit stängda i medeltal fyra månader af året, och åtminstone under den tiden torde fortsättningen från hamn vid Vänern till västkusten blifva ganska nyttig. För öfrigt vet nog herr Fränckel lika bra som jag, att järnvägstrafik visserligen är fullt lämplig för vissa varuslag, men däremot icke för andra, utan att för dessa senare är sjötrafik, sjökommunikationer lämpligare. De båda trafiklederna borde därför enligt min tanke på ett mycket naturligt sätt dela de olika varuslagen sinsemellan, för den händelse man sökte ställa dessa trafikleder i ordentlig förbindelse med hvarandra.

Hvad beträffar herr Montgomerys yttrande om konkurrens mellan en statsbana och de redan till Vänern ledande banorna, så gifver detta mig anledning till att erinra, att i motionen förutsattes, att det möjligen, till och med sannolikt kunde komma i fråga att för vissa delar af inlandsbanan inlösa redan befintliga banor, och därmed bör denna konkurrensfruktan tydligen försvinna.

Slutligen yttrade herr Montgomery, att det finnes åtskilliga, delvis rikt befolkade trakter i Värmland, som nu sakna järnvägskommunikationer. Det är fullkomligt riktigt, men min mening är, att Bohuslänsbanan icke kan i längden stanna, på sätt den nu gör, vid Skee i Bohuslän. Någon fortsättning därifrån måste man tänka sig, det s. k. inlandsbanan. (Forts.)

Det erinrades om att man nu tror sig — åtminstone har det varit synligt i en tidningsnotis i dag — hafva funnit en plats i Bohuslän, till hvilken inlandsbanan borde föras, nämligen vid Bottnafjorden. Så vidt jag kunnat utröna, ligger denna plats ungefär 5 à 6 mil söder om Strömstad. Om inlandsbanan skulle komma att skära Bohuslänsbanan ungefär vinkelrätt, kommer följaktligen den ofvanliggande delen af Bohuslänsbanan fortfarande att blifva, om jag så får säga, utan lämplig ändpunkt, och detta vare sig Bottnafjorden väljes till hamn eller ej. Enligt min tanke är en järnvägsbyggnad i nordostlig riktning från trakten af Skee eller trakten af Strömstad alldeles ovillkorligen nödvändig. I fall Norge icke vill vara med om en sådan banbyggnad, måste man då naturligtvis kringgå det norska området, hvilket, efter hvad herrarne veta, skjuter ned något i öster från järnvägen. Frågan därom är för öfrigt icke ny. Det var för några år sedan fråga om en järnväg mellan Strömstad och Mon på Dalslandsbanan, och koncession var, så vidt jag kan erinra mig, redan medgifven för denna bana. Jag tror mig heller icke taga miste, då jag uppgifver, att det då var för denna bana fråga om ett högre understöd, än som i allmänhet beviljas ur den allmänna fonden. Frågan har emellertid fallit, enär Strömstads stad afstod från tanken på denna järnväg, därför att Bohuslänsbanan beslöts af Riksdagen. Detta visar dock, att äfven där föreligger ett rent trafikintresse, som tillsammans med statens eget järnvägsintresse kan påkalla och påkallar just den järnvägsbyggnad, som herr Montgomery anser nödvändig.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, i enlighet med de under öfverläggningen framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation; och förklarade herr vice talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 107, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 65,

Nej — 53.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 3 och 4 innevarande maj bordlagda utlåtanden och memorial:

n:o 108, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för utrotande af ollonborrar,

n:o 109, i anledning af framställda förslag om afsättning af medel till arbetareförsäkringsfonden m. m., och

n:o 110, angående afsättande, i anledning af 1904 års statslåns upptagande, af medel för amortering å statsskulden, biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 3 och 4 innevarande månad bordlagda memorial n:o 111, angående väckt fråga om brandförsäkring af det nya riksdagshuset, lades detta memorial till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 112, i anledning af väckt motion om anvisande af medel för beredande af lindring i fraktafgifterna för transport å statsbanorna af stråfoder m. m. till de af 1904 års missväxt lidande provinserna i västra Sverige,

n:o 113, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 13 i förnyade aflöningsreglementet för tjänstemän och betjante vid statens järnvägar den 3 maj 1901,

n:o 114, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om uteslutande ur staten öfver fasta arvoden för personal vid statens järnvägar af en stationsinspektör å första klassens station m. m., och

n:o 115, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående fyllnadspension åt tre baningenjörer vid statens järnvägar, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 3 och 4 innevarande maj bordlagda memorial, n:o 19, angående verkställd granskning af tulltaxan, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda betänkande n:o 20, i anledning af väckt motion om nedsättning af postafgiften för trycksaker m. m. Om nedsättning i postafgiften för trycksaker m. m.

Utskottet hade i föreliggande betänkande erinrat, att enligt gällande allmänna poststadga af den 9 september 1899 med däri sedermera gjorda ändringar portot för korsbandsförsändelser mellan inrikes orter vore bestämdt sålunda:

för inländska tidningar eller andra periodiska skrifter, vid försändning såsom s. k. utgifvarekorsband, 12 öre för kilogram och i andra fall 1 öre för hvar vikt af 50 gram eller öfverskjutande del däraf; dock så att icke i något af sistnämnda fall afgiften för en särskild försändelse understege 4 öre (lokalkorsband minst 2 öre);

för andra trycksaker samt affärshandlingar och varuprof 4 öre för hvar vikt af 50 gram eller del däraf; dock minst 10 öre för affärshandlingar och 8 öre för varuprof (lokalkorsband kosta blott hälften så mycket). Högsta tillåtna vikten utgjorde för trycksaker och affärshandlingar 2 kilogram och för varuprof 350 gram.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 87, hade herr O. G. *Eklund* hemställt, att Riksdagen måtte besluta nedsättning i korsbandsportot för vanliga trycksaker till 2 öre per 50 gram, dock lägst 4 öre, vid lokalbefordran 2 öre eller, eventuellt, införandet af ett särskildt bokporto enligt dessa grunder.

Punkten 1.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på andragna skäl hemställt, att Riksdagen i anledning af förevarande motion ville besluta, »att för nedan angifna slag af korsband, som med post eller af landtbrefbärare fortskaffas, befodringsafgiften skall utgå enligt följande grunder:

a) för försändelse, innehållande trycksaker (andra än inländska tidningar och tidskrifter m. m.), som väger:	
högst 50 gram	4 öre,
mer än 50, men ej öfver 100 gram	5 »
» » 100, » » » 250 »	10 »
» » 250, » » » 500 »	20 »
» » 500 gram, » » » 1 kilogram	30 » ;

Om nedsättning i postafgiften för trycksaker m. m. (Forts.)	b) för försändelse, innehållande affärshandlingar, som väger:	
	högst 250 gram	10 öre,
	mer än 250, men ej öfver 500 gram.....	20 »
	» » 500 gram, » » » 1 kilogram.....	30 » ;
	c) för försändelse, innehållande varuprof, som väger:	
	högst 250 gram	10 öre,
	mer än 250, men ej öfver 350 gram.....	20 » .

Herr Tamm, Hugo: Det är ingen tacksam uppgift att gång på gång komma fram med samma eriuringar, men jag kan icke underlåta att göra det äfven här.

Ingen kan ju neka till att dessa föreslagna nedsättningar — likasom alla öfriga lättnader — äro mycket bra, om de kunna ske. Men jag ber att få erinra kammaren om några förhållanden, som sammanhänga med denna fråga. Visserligen är det sant, såsom synes af utskottets betänkande, att postverket lämnat icke obetydliga öfverskott åren 1898—1904, det sista året 1,928,000 kronor. Nu har, såsom herrarne sett på sjätte hufvudtiteln, postverkets öfverskott beräknats till 1,000,000 kronor. Men hurudan är för närvarande den verkliga ställningen, i den tid, då vi så väl behöfva bidrag från alla håll till de utgifter, som stunda? Ja, jag som alltid har skyggat litet för sådana här nedsättningar, har sökt upplysning i det hänseendet i generalpoststyrelsen; och den upplysningen gick därpå ut, att första kvartalet detta år, jämfördt med samma kvartal förra året, visade en nedgång i portoinkomsten med 211,000 kronor. Visar det sig, hvilket icke är alldeles oantagligt, att en lika stor minskning faller på hvarje af de följande kvartalen, kommer man sålunda till en minskning i inkomster af 844,000 kronor på hela året.

Jag minns från i fjol, då fråga var om höjning af tidningarnas postbefordringsafgifter, ett anförande af en ärad ledamot i bevillningsutskottet, som på mig gjorde ett synnerligen starkt intryck. Han kom till det resultatet, att man eljest mycket lätt riskerade att komma ned till ± 0 i öfverskott och varnade särskildt för att lita på stabiliteten af den inkomstpost å 4,000,000 kronor, som härrörde af vykort. Det var ett mycket skarpt gif akt, som han uttalade gent emot ett allt för lättsinnigt handskande med dessa portosatser. Och nu har det ju också visat sig att, om det öfriga året blir i stil med första kvartalet, man har att vänta en minskning i portoinkomsten af 844,000 kronor. Denna Riksdag har redan beslutat nedsättningar i paket-, rekommendations- och postanvisningsportona, som beräknas minska inkomsterna med 428,000 kronor. Den sak, hvarom här är fråga, är icke så stor, men innebär dock sammanlagdt en minskning i inkomst af 100,000 kronor. Om portoinkomsten under hela detta år visar samma fall som under första kvartalet, blir resultatet i år en minskning af inkomsterna med 1,378,000 kronor. Då nu Kungl. Maj:t beräknat ett öfverskott af 1,000,000 kronor, så se herrarne hvart det bär.

Som sagdt, ingen vill neka, att dessa lindringar äro nyttiga; men vi få väl dock litet tänka oss för och låta dem ske endast i den mån, de kunna bäras af budgeten, så att man icke helt hastigt står inför ett minus på poströrelsen och får skjuta till.

För min del anser jag, att, då Riksdagen redan i år beslutat *Om nedsättning* portolättnader, som gå till 428,000 kronor, kan därmed vara nog för *i postafgiften* i år; och anhåller jag därför om afslag å utskottets hemställan. *för trycksaker*
m. m.

(Forts.)

Herr Nisser: Bevillningsutskottet har nog tagit hänsyn till de siffror, som af den föregående ärade talaren här blifvit anmärkta.

Denna motion har varit före vid två föregående riksdagar, nämligen år 1888 och 1889. Den blef då af bevillningsutskottet afstyrkt och äfven af Riksdagen afslagen. Anledningen, hvarför bevillningsutskottet denna gång gått motionären till mötes, har varit den, att »något nu kommit emellan». Riksdagen har nämligen i år beslutit en nedsättning af paketportot. Bevillningsutskottet har då ansett, att en logisk följd häraf måste vara, att detta nu förevarande porto måste nedsättas, så mycket mer som postbehandlingen af paket är förenad med mycket mera besvär och därigenom också med mycket större omkostnader för postverket än hvad som i allmänhet är förenadt med dessa tryckalsters postbehandling.

På sid. 10 i betänkandet har utskottet gifvit en överblick öfver behållningarna å postverket under de sista 7 åren, från och med år 1898 till och med år 1904. Därinunder står, att utgifterna ingå diverse utgifter för posthusbyggnader. Om jag slår tillsammans dessa utgifter för posthusbyggnader och tillägger denna summa till ofvan angifna behållningar, när utgifter för posthusbyggnader icke längre förekomma, så blifver behållningen för dessa 7 år i medeltal 1,450,000 kronor pr år. Om således budgeten har upptagit och kommer att upptaga ett förslagsbelopp af 1,000,000 kronors inkomster af postverket, så räcker i allt fall efter min uppfattning, äfven med de afdrag som nu ifrågasättas, det belopp, som posten får öfver, fullväl till den påräknade millionen. Enligt min uppfattning skulle det gå till 1,100,000 kronor. Det är visserligen icke mycket öfver, men icke heller något under det beräknade inkomstbeloppet, såsom den föregående talaren trodde. Dessutom vill jag säga, att inkomsterna hafva under alla år ökat i stigande grad, och då har man ju icke mycken anledning att icke tro, att detta lyckliga förhållande skall fortvara.

Nu säges visserligen, att inkomsterna i år nedgått. Detta lär äfven vara förhållandet, beroende på, att användningen af vykort blifvit inskränkt. (Om detta är någon skada, vill jag lämna därefter.) Jag tror emellertid, att utskottet icke kunnat komma till annat resultat än hvad som skett med hänsyn till den nyligen skedda ändringen i andra portosatser.

Den här föreslagna nedsättningen beräknas gå till i rundt tal 75,000 kronor. Om detta belopp lägges till de nedsättningar, som Riksdagen i år förut beviljat, utgör beloppet af hela nedsättningen 503,000 kronor. Å andra sidan har generalpoststyrelsen ej kunnat förneka, att genom dessa nedsatta portosatser en större frekvens skall i stället komma postverket till godo. Dessa siffror komma sålunda till en del att motverkas af denna större frekvens.

För att sålunda få någon kongruens mellan de förut i år bestämda portosatserna för andra försändelser, paket och dylikt, och denna porto-

Om nedsättningsats, tillåter jag mig hemställa, att bevillningsutskottets förslag måtte i postafgiften af Riksdagen antagas.

för trycksaker

m. m.

(Forts.)

Herr Tamm, Hugo: Ja, det är ju ett sätt att beräkna och säga, att »postverkets netto förra året var 1,900,000 kronor. Om jag därifrån drager de af Riksdagen beslutade nedsättningarna, så blir ett rent öfverskott». Men för nästa år, hvarom här är fråga, få andra faktorer medräknas. — Genom *höjda utgifter* upptager Kungl. Maj:t netto för 1906 till 1,000,000, och härmed är det vi i dag hafva att räkna.

Man kan ju icke säga, att ett års inkomster blifva likadana nästa år, isynnerhet när man ökar utgiftssidan högst betydligt. Jag tror enfaldigt på att Kungl. Maj:ts beräkning af inkomsterna å postverket till 1,000,000 kronor är riktig. Vidare tror jag, att det fall, som den af mig citerade ledamoten omnämnde, har inträffat. Vidare tror jag på poststyrelsens beräkning, att om det fortsätter hela året, som det börjat, så blir det i år en minskning i inkomsterna för postverket med 800,000 kronor. Säkert är, att Riksdagen genom sitt föregående beslut i år minskat postverkets inkomster med 428,000 kronor, och säkert är, att det här gäller ytterligare 100,000 kronor. Är det nu så förfärligt brådtom att taga bort dessa 100,000 kronor, så att man icke kan vänta därmed, utan man måste taga dem ögonblickligen?

Hvad man än förebrår den nuvarande generalpostdirektören, så får man dock icke säga, att han icke är rask i att bereda allmänheten alla lättnader, han ser möjliga. Jag tror, att man lugnt kan lämna initiativet till honom.

Jag yrkar fortfarande afslag å utskottets hemställan.

Herr Nisser: Jag tror, att man vid framhållandet af faran af dylika nedsättningar »målat hin på väggen», men om herrarne i stället behaga titta på den tablå, som jag förut hänvisat till på sid. 10 i utskottsbetänkandet, så ser man icke, oaktadt dessa spådomar, att det skall gå på tok med hela posthistorien, eller att det gjort så, utan postverket har gått framåt mer och mer. Faran att det till sist icke skall blifva några inkomster öfver å postverket synes mig skäligen aflägsen.

Är det nu så, att det här gäller 100,000 kronor, så medger jag, att vi hafva litet råd att vara af med vare sig ett eller flera 100,000 kronor, men det är dock någon konsekvens i att sätta ned nu förevarande portosatser, då Riksdagen förut gjort nedsättning i andra härmed jämförliga. Har Riksdagen härvid gjort någon blunder, må det stå för Riksdagens räkning. Att nu antaga detta förslag är emellertid ovillkorligen det enda riktiga och logiska, hvarför jag hemställer, att kammaren måtte bifalla bevillningsutskottets förslag.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på afslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 2.

I föreliggande punkt hade utskottet hemställt, att Riksdagen i anledning af herr Eklunds ifrågavarande motion ville besluta, »att för nedannämnda slag af korsband, som å postanstalt behandlas utan att med post eller af landtbrefbärare fortskaffas, afgiften för postbehandlingen skall utgå enligt följande grunder:

a) för försändelse, innehållande trycksaker (andra än inländska tidningar eller tidskrifter m. m.), som väger:

högst 50 gram.....	2 öre,
mer än 50, men ej öfver 100 gram.....	3 »
» » 100, » » » 250 »	5 »
» » 250, » » » 500 »	10 »
» » 500 gram, » » » 1 kilogram.....	15 » ;

b) för försändelse, innehållande affärshandlingar, som väger:

högst 250 gram	5 öre,
mer än 250, men ej öfver 500 gram	10 »
» » 500 gram, » » » 1 kilogram	15 » ;

c) för försändelse, innehållande varuprof, som väger:

högst 250 gram	5 öre,
mer än 250, men ej öfver 350 gram.....	10 » .»

Herr Tamm, Hugo: Ja, nu får jag för »det logiska sammanhangets skull» lof att anhålla om afslag äfven å denna punkt.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande punkt endast yrkats, att hvad utskottet hemställt skulle afslås.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

På framställning af herr talmannen uppsköts behandlingen af återstående ärenden på föredragningslistan till aftonsammanträdet.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 22, angående ändring af 12 § i lagen om skydd för varumärken;

n:o 23, i fråga om ändrad lydelse af 3 § i lagen angående folkskoleväsendet i Stockholm den 15 maj 1903 samt af 38 § i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862;

n:o 24, angående ändrad lydelse af 5 § i lagen om straffregister den 17 oktober 1900;

n:o 25, angående lag rörande afgäld från afsöndrad lägenhet m. m.;

n:o 26, angående lag om utförande och nyttjande af elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd;

n:o 27, angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen om landsting den 21 mars 1862;

n:o 28, angående viss ändring af § 15 i Kungl. Maj:ts förnyade förordning angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända, den 16 maj 1890;

n:o 29, angående förändrade bestämmelser i fråga om beskattning af inkomst af skog;

n:o 30, angående tillägg till 5 § i förordningen angående åtgärder till förekommande af öfverdrifven afverkning å ungskog inom Västerbottens och Norrbottens län den 24 juli 1903;

n:o 31, angående rätten att idka realisation och gårdfarihandel;

n:o 33, angående bankovinsten;

n:o 34, angående utbetalning af anslag till riksdags- och revisionskostnader; samt

n:o 35, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 116, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande af ökad utrymme för högre lärarinneseminarier och den därmed förenade normalskolan för flickor m. m.;

n:o 117, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte hufvudtiteln under viss förutsättning gjorda framställning om uteslutande ur riksstaten af det såsom bidrag till gymnastiskt-ortopediska institutet under nämnda hufvudtitel uppförda anslag;

n:o 118, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af anslag till understödjande af Sveriges allmänna exportförening; och

n:o 119, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af fast anställning åt personer, som hos statens ämbetsverk äro på ett stadigvarande sätt sysselsatta med skrifgörsmål o. d.;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

n:o 24, i anledning af väckta motioner om exporttull å järnmalm;

n:o 25, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en särskild stämpelafgift för försäljning af punsch, dels ock en i sammanhang med nämnda proposition väckt motion;

n:o 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande stämpelförordning;

n:o 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse af §§ 2, 10 och 17 i kungl. förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 13 juli 1887;

n:o 28, angående en inkomstskatt för år 1906;

n:o 29, angående viss ändring af 10 § i gällande förordning angående beviljning af fast egendom samt af inkomst den 3 december 1897 jämte det vid förordningen fogade formulär, n:o 6, till längd öfver de af pröfningsnämnd beslutade ändringar i taxeringen till inkomstbeviljning af inkomstskatt; och

n:o 30, i anledning af väckt motion om ändring af 4 och 15 §§ i förordningen angående tillverkning och beskattning af maltdrycker;

lagutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 64, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning, dels ock tvenne i anledning af samma proposition väckta motioner;

n:o 65, i anledning af väckt motion med förslag till lag innefattande vissa bestämmelser om bevisning inför rätta m. m.;

n:o 66, angående arfvode åt den tjänsteman, som hos lagutskottet anställts att biträda vid handläggningen af Kungl. Maj:ts propositioner, n:o 27, med förslag till lag om köp och byte af lös egendom, lag om ändrad lydelse af 166 § sjölagen, lag om ändring i vissa delar af 9 kap. handelsbalken och lag om ändrad lydelse af 38 § utsökningslagen, samt n:o 73, med förslag till lag om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål;

n:o 67, med föranledande af skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtaende n:o 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af vissa delar af värnpliktslagen; och

n:o 68, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående löne-regleringar för prästerskapet i föreslagna nya församlingar i Stockholm; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande af en allmän polisförfattning för rikets städer och därmed jämförliga orter; och

n:o 12, i anledning af Andra Kammarens beslut angående motion af herrar Hedin och Wallis om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning rörande den enskilda och kommunala sinnes-sjukvårdens förbättrande.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Lithander* från och med den 8 innevarande månad till Riksdagens slut.

Kammaren åtskildes kl. 3,27 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.